

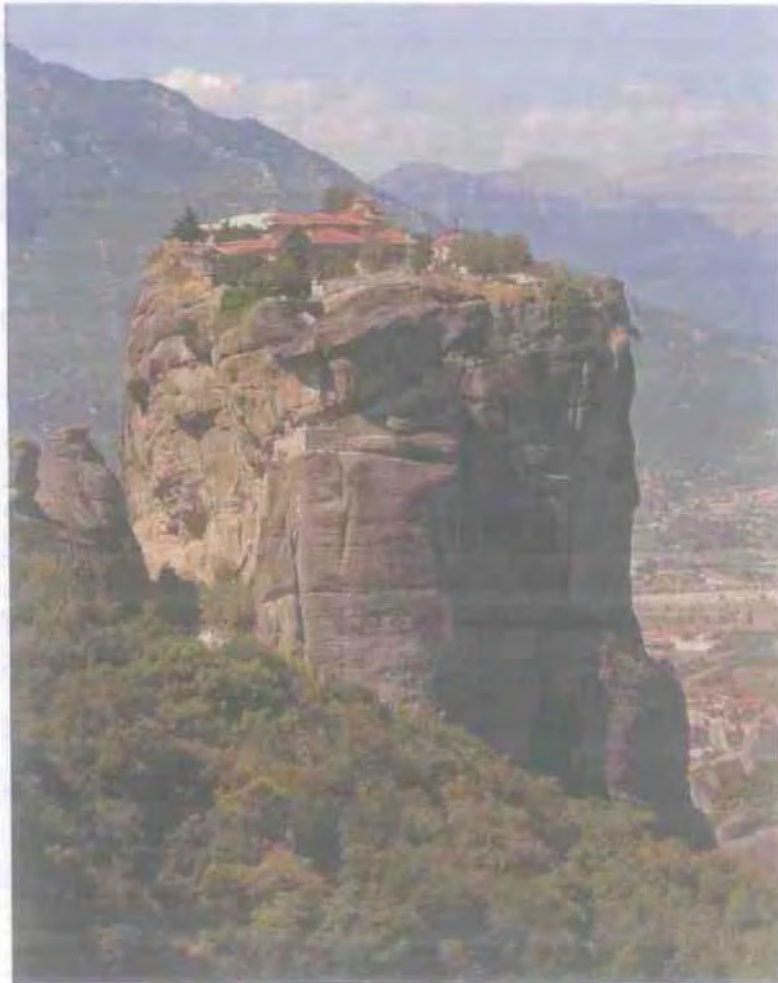
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πολυτεχνική Σχολή

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διπλωματική Εργασία

Συμβολή των Μετεώρων στην Τοπική Ανάπτυξη της Καλαμπάκας

Επιβλέπων Καθηγητής: Πολύζος Σεραφείμ

Φοιτήτρια: Μενελάου Ορθοδοξία

Βόλος, 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής μελέτης είναι η ανάδειξη της σημασίας του θρησκευτικού τουρισμού, ως ειδική μορφή τουρισμού στην τοπική κοινωνία όπου αναπτύσσεται αλλά και πιο ειδικά η διερεύνηση του βαθμού συμβολής των μοναστηριακών συγκροτημάτων (της μοναστικής πολιτείας) των Μετεώρων στην Τοπική Ανάπτυξη της Καλαμπάκας.

Η Εργασία αυτή αποτελείται από τέσσερα μέρη.

Αρχικά, γίνεται μια σύντομη αναφορά κάποιων βασικών ορισμών, όπως είναι για παράδειγμα τουρισμός, εναλλακτικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, προσκυνητής και θρησκευτικός τουρίστας.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης, στην αρχή, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή και ανάλυση της περιοχής των Μετεώρων και της Καλαμπάκας και στη συνέχεια, αναφέρονται αναλυτικά τα μοναστήρια που υπάρχουν στα Μετέωρα.

Στο τρίτο μέρος της εν λόγω εργασίας γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων από την έρευνα πεδίου που έγινε στην περιοχή των Μετεώρων.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος, της μελέτης παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή των Μετεώρων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι τα μοναστηριακά συγκροτήματα, συμβάλλουν στην Τοπική Ανάπτυξη της Καλαμπάκας.

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη στηρίχθηκε κυρίως σε βιβλιογραφικές πηγές και σε έρευνα που διενεργήθηκε με χρήση ερωτηματολογίων.

Λέξεις κλειδιά: Τουρισμός, Εναλλακτικός και Μαζικός Τουρισμός, Θρησκευτικός τουρισμός, Προσκυνητής, Θρησκευτικός τουρίστας, Τοπική ανάπτυξη, Μετέωρα

ABSTRACT

This thesis will focus on the religious tourism, as the type of tourism in the present community gradually increases and more specifically the investigation of contribution degree of Meteora monasteries complex of local development of Kalambaka.

This thesis is divided into four parts.

Firstly, there will be a quick review based on tourism, Religious tourism, Alternative tourism, Pilgrim και Religious tourists.

At the beginning of the second part of the thesis there will be a short historical explanation of parts of Meteora and Kalambaka and it will continue with reference to monasteries of Meteora.

The third part includes a questionnaire for the survey carried out at the region of Meteora.

Lastly, the results of the survey related to the tourism development of Meteora, concluding that monasteries complex contribute to the local development of Kalambaka.

The thesis is based on literature review and survey questionnaires.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας κ. Σ. Πολύζο για τη συμπαράσταση και την καθοδήγηση του καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας μου, καθώς και όλους όσους με βοήθησαν και στήριξαν στα χρόνια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	12
1.1 Τουρισμός	12
1.2 Εναλλακτικός και Μαζικός Τουρισμός	12
1.2.1 Πλεονεκτήματα εναλλακτικού τουρισμού	13
1.3 Θρησκευτικός Τουρισμός	14
1.4 Ο όρος του προσκυνήματος	16
1.5 Προσκυνητής και Θρησκευτικός τουρίστας	18
1.6 Κίνητρα	19
1.7 Κατηγορίες Θρησκευτικού Τουρισμού	20
1.7.1 Προσκυνηματικός:	20
1.7.2 Ειδικός Προσκυνηματικός:	20
1.7.3 Θρησκευτικός Τουρισμός Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος:	20
1.8 Θρησκευτικός Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη	22
1.9 Ο Θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα	25
1.10 Θρησκευτική Τουριστική Πολιτική στην Ελλάδα	27
1.11 Θρησκευτικοί – Προσκυνηματικοί Τόποι στην Ελλάδα	28
1.11.1 Άγιο Όρος	30
1.11.2 Άγιος Νεκτάριος Αίγινα	32
1.11.3 Παναγία της Τήνου	33
1.11.4 Παναγία Σουμελά	33
1.11.5 Άγιος Ιωάννης Ρώσσος – Προκόπι Εύβοιας	34
1.12 Χαρακτηριστικά Θρησκευτικού Τουρισμού στην Ελλάδα	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: ΜΕΤΕΩΡΑ ΚΑΛΑΜΠΙΑΚΑΣ	36
2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός	36
2.2 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης	37
2.3 Μετέωρα	39
2.4 Μοναστήρια	39

2.5 Ιερές Μονές Μετεώρων	40
2.5.1 Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου - Μεταμορφώσεως	40
2.5.2 Ιερά Μονή Βαρλαάμ	41
2.5.3 Ιερά Μονή Ρουσάνου	42
2.5.4 Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας	43
2.5.5 Ιερά Μονή Αγίου Στεφάνου	44
2.5.6 Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	47
3.1 Σκοπός της επιτόπιας έρευνας	47
3.2 Μεθοδολογία της επιτόπιας έρευνας.....	47
3.3 Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της επιτόπιας έρευνας	48
3.3.1 Δημογραφικά δεδομένα δείγματος.....	49
3.3.2 Συσχετίσεις μεταβλητών.....	63
3.3.3 Συμπεράσματα του Ερευνητικού τμήματος	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	71
ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ	74
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ: ΠΙΝΑΚΕΣ	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	83
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟ: ΧΑΡΤΕΣ.....	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟ: ΕΙΚΟΝΕΣ	92

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1: Άγιο Όρος.....	30
ΕΙΚΟΝΑ 2: Άγιος Νεκτάριος Αίγινας.....	32
ΕΙΚΟΝΑ 3: Παναγία της Τήνου.....	33
ΕΙΚΟΝΑ 4: Παναγία Σουμελά.....	33
ΕΙΚΟΝΑ 5: Άγιος Ιωάννης Ρώσσοι.....	34
ΕΙΚΟΝΑ 6: Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου – Μεταμορφώσεως.....	40
ΕΙΚΟΝΑ 7: Ιερά Μονή Βαρλαάμ.....	41
ΕΙΚΟΝΑ 8: Ιερά Μονή Ρουσάνου.....	42
ΕΙΚΟΝΑ 9: Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας.....	43
ΕΙΚΟΝΑ 10: Ιερά Μονή Αγίου Στεφάνου.....	44
ΕΙΚΟΝΑ 11: Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά.....	45

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΜΜΑ 1: Ποσοστά Φύλου.....	49
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 2: Ποσοστά Ηλικίας.....	49
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 3.1: Ποσοστά τόπου μόνιμης κατοικίας Ήπειροι.....	50
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 3.2: Ποσοστά τόπου μόνιμης ανά εθνικότητα.....	51
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 3.3: Ποσοστά τόπου μόνιμης (επίπεδο Ευρώπης).....	51
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 3.4: Ποσοστά τόπου μόνιμης (επίπεδο Ελλάδας).....	52
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 4: Ποσοστά Οικογενειακής κατάστασης.....	53
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 5: Ποσοστά Μορφωτικού επίπεδου – Εκπαίδευσης.....	53
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 6: Ποσοστά Επαγγέλματος.....	54
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 7: Ποσοστά Οικογενειακού εισοδήματος.....	55
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 8: Ποσοστά επισκεψιμότητας στην περιοχή των Μετεώρων.....	56
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 9: Ποσοστά επισκεψιμότητας ανά μοναστήρι (για όσους έχουν επισκεφθεί στο παρελθόν τα Μετέωρα).....	56
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 10: Ποσοστά επισκεψιμότητας ανά μοναστήρι (εκτός από την Ιερά Μονή Ρουσάνου).....	57
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 11: Ποσοστά κατηγοριοποίησης των ερωτηθέντων τουρίστες και εκδρομείς.....	58
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 12: Ποσοστά λόγου επίσκεψης στην περιοχή των Μετεώρων.....	58
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 13: Ποσοστά χώρου διαμονής.....	59
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 14: Ποσοστά διανυκτερεύσεων.....	60
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 15: Ποσοστά επιλογής μεταφορικού μέσου.....	60
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 16: Ποσοστά δαπάνης χρημάτων.....	61
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 17: Ποσοστά χρηματικού ποσού που διατίθενται να δαπανήσουν ανά άτομο και ημέρα (συμπεριλαμβανομένης της διανυκτέρευσης).....	61

ΔΙΑΓΡΜΜΑ 18: Ποσοστά νέας επίσκεψης στην περιοχή των Μετεώρων.....	62
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 19: Ποσοστά φύλου σε σχέση με την επιλογή του χώρου διανυκτέρευσης.....	63
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 20: Ποσοστά φύλου σε σχέση με την επιλογή του μεταφορικού μέσου.....	64
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 21: Ποσοστά φύλου σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας).....	65
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 22: Ποσοστά ηλικίας σε σχέση με το εάν επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα.....	65
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 23: Ποσοστά ηλικίας σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας).....	66
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 24: Ποσοστά μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά την περιοχή.....	67
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 25: Ποσοστά μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με το είδος του επισκέπτη.....	68
ΔΙΑΓΡΜΜΑ 26: Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς.....	83
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	
ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Βασικά Μεγέθη Ελληνικού Τουρισμού, 2012.....	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Οι θρησκείες όλου του κόσμου.....	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Αριθμός και κατανομή των προσκνημάτων ανά νομό.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Οι Ιερές Μονές του Αγίου Όρους ιεραρχημένες.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ιερές Σκήτες διακρίνονται σε κοινόβιες και ιδιόρρυθμες και υπάγονται σε συγκεκριμένα μοναστήρια.....	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Πληθυσμιακά μεγέθη.....	82

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ:

ΧΑΡΤΗΣ 1: Η πυκνότητα των προσκυνημάτων στους νομούς της Ελλάδας.....	84
ΧΑΡΤΗΣ 2: Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων.....	85
ΧΑΡΤΗΣ 3: Δήμος Καλαμπάκας.....	85
ΧΑΡΤΗΣ 4: Χάρτης Δ.Ε. του Δήμου Καλαμπάκας.....	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φαινόμενο του τουρισμού δεν αποτελεί μια πρόσφατη δραστηριότητα της εποχής μας, αλλά ανάγεται από την αρχαιότητα και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου, δίνοντας του την σημερινή μορφή που όλοι γνωρίζουμε. Στα αρχαία χρόνια ο τουρισμός γινόταν για να καλυφθούν οι ανθρώπινες βασικές ανάγκες όπως τροφή, κατοικία και για προστασία από κινδύνους, απέχοντας από την σημερινή μορφή του. Σήμερα, ορίζεται ως η μετακίνηση ανθρώπων (μεμονωμένη ή ομαδική) σε περιοχές εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντός τους, και η διαμονή τους σε αυτούς για χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός 24ώρου και μικρότερο του ενός συνεχόμενου έτους, με σκοπό την αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους.

Η γρήγορη ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ταξιδιών και Τουρισμού τον καθιστά ως μια από τις μεγαλύτερες και κερδοφόρες βιομηχανίες στον κόσμο. Για κάποιες χώρες, ο τουρισμός αποτελεί κυρίαρχη δραστηριότητα, ενώ για άλλες είναι μεταξύ των τριών σπουδαιότερων κλάδων της οικονομίας. Ο τουρισμός, έχει πολλά θετικά αποτελέσματα στους χώρους υποδοχής όπου αναπτύσσεται, ως προς τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην αύξηση του εισοδήματος και της ποιότητας ζωής, στην εξασφάλιση κεφαλαίων για νέες επενδύσεις, στην οικονομική ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών και γενικότερα στη βελτίωση της εικόνας της περιοχής υποδοχής. Πέρα όμως από τα οφέλη (βελτίωση βιοτικού επιπέδου, απασχόληση) που επιφέρει στον προορισμό όπου αναπτύσσεται, ο τουρισμός κυρίως που δεν έχει οργανωθεί και αναπτυχθεί σωστά, προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις, όπως καταστροφή πολιτιστικών και περιβαλλοντικών στοιχείων, απειλές για την κοινωνική συνοχή, εγκληματικότητα και κίνδυνο για διαστρέβλωση στα ήθη και τα έθιμα.

Για την Ελλάδα η σημασία του τουρισμού είναι ιδιαίτερα μεγάλη για την οικονομική, κοινωνική και περιφερειακή ανάπτυξη. Ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις, σε σχέση με το παγκόσμιο επίπεδο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα δεδομένα του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) για το 2012, η συμβολή της τουριστικής οικονομίας στο ΑΕΠ της χώρας φτάνει στο 16,4%, καλύπτοντας το 51,2% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Επίσης, η τουριστική οικονομία απασχολεί ένα στους πέντε εργαζόμενους της χώρας (688.800 θέσεις εργασίας) και δημιουργεί 34 δισ. € συνολική ζήτηση στην οικονομία (Βλέπε Παράρτημα Πρώτο, Πίνακας 1)

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια ειδική μορφή τουρισμού γνωστή από τα αρχαία χρόνια. Αφορά την επίσκεψη προσκυνητών σε θρησκευτικούς τόπους όπως μοναστήρια και εκκλησίες οι οποίοι επισκέπτονται τους χώρους αυτούς, αποκλειστικά για τον θρησκευτικούς λόγους. Πέραν από το πνευματικό και θρησκευτικό στοιχείο, οι πιστοί συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες όπως για γνωριμία σημαντικών πολιτιστικών στοιχείων (ιερά κειμήλια, εικόνες) ή για απόδραση για ξεκούραση. Επίσης, αυτό το είδος τουρισμού, συνδέεται με την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

Όπως όλες οι μορφές τουρισμού, έτσι και ο θρησκευτικός τουρισμός έχει μεγάλη οικονομική και κοινωνική σημασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Ελλάδα κυρίως, ο θρησκευτικός τουρισμός συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη της χώρας, λόγω του μεγάλου αριθμού των πιστών που πραγματοποιούν ταξίδια για θρησκευτικούς λόγους. Η Ελλάδα διαθέτει σημαντική πολιτιστική κληρονομιά, αφού υπάρχουν δεκαεπτά μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς τα οποία περιλαμβάνονται στον κατάλογο μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO από τα οποία τα πέντε από αυτά είναι περιοχές θρησκευτικού ενδιαφέροντος (βλέπε Παράρτημα Δεύτερο, Διάγραμμα 26). Τα μνημεία αυτά συμβάλλουν στην ανάπτυξη των περιοχών αφού προσελκύουν σημαντικό αριθμό τόσο ειδικών επιστημόνων όσο και απλών πολιτών. Κρίνεται απαραίτητο η δημιουργία μιας τουριστικής πολιτικής αλλά και η διαμόρφωση ενός ειδικού θεσμικού πλαισίου για την καλύτερη αξιοποίηση τους.

Ένα από αυτά τα μνημεία που προστατεύτε και περιλαμβάνεται από το 1988 στον κατάλογο της UNESCO και είναι αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι τα Μετέωρα. Στα πλαίσια της μελέτης γίνεται προσπάθεια, παρουσίασης του θεωρητικού πλαισίου που διέπει την έννοια του θρησκευτικού τουρισμού, η ανάδειξη της σημασίας που έχει ο θρησκευτικός τουρισμός, καθώς και να διερευνηθεί ο βαθμός συμβολής των Μετεώρων στην τοπική ανάπτυξη της Καλαμπάκας αλλά και η διατύπωση προτάσεων – δράσεων, για την περαιτέρω ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Στην παρούσα πτυχιακή μελέτη γίνονται συχνά αναφορές σε κάποιους βασικούς ορισμούς. Έτσι κρίνεται απαραίτητο η επεξήγηση βασικών ορισμών, οι οποίοι έχουν άμεση σχέση με το αντικείμενο, προκειμένου να γίνει καλύτερη κατανόηση και ολοκληρωμένη προσέγγιση της μελέτης.

1.1 Τουρισμός

Υπάρχουν πληθώρα ορισμών για τον τουρισμό και δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ένας μόνο αποδεκτός ορισμός. Όπως φαίνεται παρακάτω έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν πολλοί επιστήμονες από διαφορετικούς κλάδους, όπως τη ψυχολογία, τη γεωγραφία, τις οικονομικές και πολιτικές επιστήμες (Τσάρτα 1996). Όπως θα γίνει αντιληπτό οι ορισμοί αντιστοιχούν κατά περίπτωση στην προσέγγιση της κάθε επιστήμης (γεωγραφία, οικονομία κ.α) που εξετάζει το φαινόμενο αυτό.

Ο ορισμός του τουρισμού σύμφωνα με τους Hunziger & Kraf που ήταν ο πρώτος που είχε μεγάλη αποδοχή το 1942, αναφερόταν στο σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που αναπτύσσονται κατά την διάρκεια του ταξιδιού και της παραμονής των ξένων σε ένα διαφορετικό γεωγραφικό χώρο από εκείνον την μόνιμης κατοικίας τους και δεν έχουν σκοπό κερδοφορίας.

Για μερικούς ο τουρισμός αποτελεί ένα ταξίδι αναψυχής, για κάποιους μια ανθρώπινη επιθυμία, ενώ για άλλους έχει γίνει κοινωνικό φαινόμενο και κοινωνική ανάγκη (Ζαχαράτος 2000^α).

Ο τουρισμός είναι μια οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, η οποία συμβαίνει όταν ένα άτομο αλλάζει φυσικό περιβάλλον και ρυθμό ζωής και παραμένει σε διαφορετικό γεωγραφικό χώρο από εκείνον της μόνιμης κατοικίας του για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από ένα συνεχόμενο έτος, για ψυχαγωγικούς, θρησκευτικούς, επιχειρηματικούς και άλλους λόγους. (Λάγος,Δ.,2005).

1.2 Εναλλακτικός και Μαζικός Τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ρυθμιζόμενη, ελεγχόμενη, μικρής κλίμακας και μη μαζικής μορφής ανάπτυξη τουριστικών προορισμών που δεν αντιβαίνουν σε κοινωνικές, κοινοτικές αξίες και αξίες για τη φύση, αλλά κάνει δυνατή την ευκαιρία για συμβίωση μεταξύ των διαφορετικών μελών και απόκτηση κοινών εμπειριών με τη σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή των ντόπιων (Δρ.Ανδριώτης,Κ., 2008). Σήμερα, οι πιο

διαδεδομένες μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι: ο ιαματικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο θαλάσσιος, τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο ιατρικός τουρισμός, ο μεταλλευτικός/γεωλογικός τουρισμός και τέλος ο θρησκευτικός τουρισμός που είναι θέμα της παρούσας διπλωματικής μελέτης.

Ο μαζικός τουρισμός προήλθε μετά την Βιομηχανική Επανάσταση εξαιτίας της μεγάλης ανόδου των εισοδημάτων. Ορίζεται ως ο τουρισμός που διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο μετακίνησης των τουριστών από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συχνά επιβαρύνει τον τόπο επίσκεψης τους (Πολύζος.Σ., Περιφερειακή Ανάπτυξη, 2011).

Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται αντίθετος του μαζικού, με τον εναλλακτικό να φαίνεται ως καλός και ο μαζικός ως κακός (Lane 1989,1993, Pearce 1992). Ο εναλλακτικός τουρισμός λόγω της προσέλκυσης τουριστών σε απομονωμένες περιοχές, ανοίγει νέες θέσεις εργασίας και αποτρέπει τη μετανάστευση του ντόπιου πληθυσμού στα αστικά κέντρα μειώνοντας έτσι το πρόβλημα της υπανάπτυξης. Ενώ ο μαζικός τουρισμός λόγω της συγκέντρωσης μεγάλων αριθμών τουριστών, προκύπτει στις τουριστικές περιοχές ένα πλήθος αρνητικών επιπτώσεων, κυρίως στο περιβάλλον. Προκαλεί μόλυνση και ρύπανση σε φυσικούς και περιβαλλοντικούς πόρους και σε περιοχές ευαίσθητες οικολογικά. Επίσης, ο μαζικός τουρισμός απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και περιορισμένη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην ανάπτυξη του τουρισμού (Κοκκώσης, Τσάρτας, & Γκρίμπα, 2011; Δρ.Ανδριώτης.Κ., 2008).

1.2.1 Πλεονεκτήματα εναλλακτικού τουρισμού

Τα πλεονεκτήματα του εναλλακτικού τουρισμού αναφέρονται:

- Στην διαφύλαξη του περιβάλλοντος και του πολιτισμού.
- Στην προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου.
- Στην αξιοποίηση της τοπική κουζίνας ώστε να προωθούνται τα τοπικά προϊόντα.
- Δεν οφέλη τους πολλούς και τους μεγάλους αλλά τους πολλούς και τους μικρούς.
- Στις εμπειρίες που προσφέρει στους τουρίστες με ποιότητα και «χρώμα».
- Στην επιβίωση και αναζωογόνηση της υπαίθρου (Βενετσανοπούλου, 2006).

1.3 Θρησκευτικός Τουρισμός

Οι έμπρακτες αποδείξεις της πίστης και προσήλωσης κάθε πιστού στο δόγμα του, εκδηλώνονται μέσα από μια σειρά πράξεων όπως η προσευχή, η λατρεία, η νηστεία, η συμμετοχή σε τελετές, η διαγωγή της ζωής σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται από το δόγμα και το προσκύνημα (Σκανδάλης 2014).

Μια από τις παλαιότερες ειδικές μορφές τουρισμού τόσο στην Ελλάδα όσο και σε πολλά άλλα κράτη είναι ο θρησκευτικός τουρισμός. Ανεξαρτήτως θρησκεύματος αυτού του είδους ταξίδια ήταν τα πρώτα ταξίδια αναψυχής που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορα μέρη του κόσμου. Από την αρχαιότητα οι «ιεροί» χώροι ή οι χώροι λατρείας του θείου και οι θρησκευτικές τελετουργίες αποτελούσαν για τους ταξιδιώτες τόπους για τον προορισμό τους. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (2009) πάνω από 250 εκατομμύρια ανθρώπων ταξιδεύουν κάθε χρόνο για θρησκευτικούς λόγους, συμπεριλαμβανομένων των Χριστιανών, των Μουσουλμάνων και των Ινδουιστών. Σ' αυτούς τους χώρους (μοναστήρια, ναούς, χώρους θρησκευτικών εορτών και χώρους εμφάνισης ή τάφους αγίων), οι πιστοί αναζητούσαν την επικοινωνία με τον Θεό. (Τσάρτας 1996: 12).

Από την φύση του ο άνθρωπος είναι ον θρησκευτικό (homo religiosus). Η θρησκεία, ως παγκόσμιο φαινόμενο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην πνευματική ζωή του ανθρώπου (Δρ.Πολυξένη.Μ). Ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα ή θρησκεία, η μετακίνηση του ανθρώπου σε ιερούς χώρους, αποτελεί σημαντική ψυχολογική ανάγκη για κάθε άνθρωπο (Λάγος 2013).

Στην εποχή που ζούμε οι άνθρωποι δεν πραγματοποιούν ταξίδια μόνο για θρησκευτικούς λόγους, αλλά πολλές φορές συνδυάζουν το ταξίδι τους και με επίσκεψη σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος (εορταστικές εκδηλώσεις, επίσκεψη σε μουσεία και θρησκευτικά μνημεία, κ.λπ) (Δρ.Πολυξένη.Μ). Η έντονη προσέλκυση που εμφανίζουν οι θρησκευτικοί προορισμοί δεν έχουν ως μοναδικό κίνητρο μετακίνησης το προσκύνημα, αλλά παρουσιάζουν ενδιαφέρον και με τη θρησκευτική και ιστορική αξία των ιερών ναών, τις θρησκευτικές - πολιτιστικές εκδηλώσεις και με άλλους πόρους του θρησκευτικού - πολιτιστικού πλούτου αυτών των προορισμών (Πολύζος, 2010:206).

Σήμερα, ο θρησκευτικός τουρισμός ορίζεται ως μια ειδική μορφή τουρισμού, κατά την οποία οι άνθρωποι επιδιώκουν να μετακινηθούν από τον τόπο όπου διαμένουν, σε έναν

άλλο τόπο, που τον θεωρούν ιερό όπως (ναό, μοναστήρι, τάφο αγίου, ασκητήριο). Πολλές φορές οι προσκυνητές επιλέγουν να μετακινηθούν σε αυτούς τους χώρους συγκεκριμένη χρονική περίοδο όπως (Χριστούγεννα, Μεγάλη Εβδομάδα, Δεκαπενταύγουστο, Θρησκευτική πανήγυρη, εορτή αγίου) με σκοπό την επικοινωνία με το θείο. (Rinschede, 1992. Λαγός, 2005). Το προφίλ των θρησκευτικών τουριστών στην χώρα μας, απευθύνεται σε άτομα με μεγάλη ηλικιακή, οικονομική, κοινωνική και επαγγελματική διασπορά και ανήκουν σ' όλες τις κοινωνικές τάξεις γιατί η προσπάθεια για προσευχή και πνευματική πρόοδο είναι πανανθρώπινη και καθολική (Λαγός 2011).

Άξιο αναφοράς είναι το οικονομικό όφελος που επιφέρει ο θρησκευτικός τουρισμός στους τόπους θρησκευτικού προορισμού, ειδικότερα στην Ελλάδα, που υπάρχουν θρησκευτικά μνημεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και προσελκύουν σημαντικό αριθμό τουριστών (Λαγός 2011).

1.4 Ο όρος του προσκυνήματος

Το προσκύνημα (pilgrimage), είναι ένας τρόπος προσέγγισης του ανθρώπου με το Θεό και είναι πιο εύκολο να δεχτεί κανείς τη χάρη. Από τα παλιά χρόνια το προσκύνημα ανεξαρτήτως θρησκευματος ήταν η πρώτη μορφή μετακίνησης του ανθρώπου, προς αναζήτηση ναών και ιερών τόπων για επικοινωνία με το Θεό (Μοίρα, 2009:29-30).

Σύμφωνα με το American Heritage Dictionary, το προσκύνημα ορίζεται ως ένα μακρύ ταξίδι, σε ιερό τόπο ή ναό, με υψηλό στόχο ή με ηθική σημασία και γίνεται για θρησκευτικούς λόγους, όπως είναι η επίσκεψη ενός ιερού τόπου.

Στις μέρες μας τα προσκυνήματα παραμένουν βασική ανάγκη για τον άνθρωπο. Ο Turner & Turner 1978:6, υποστηρίζει ότι τα ιερά προσκυνήματα συνδέονται με την ελπίδα πραγματοποίησης ενός θαύματος ή θαυμάτων κατά την διάρκεια επίσκεψης τους στον ιερό χώρο ή πραγματοποίησης ενός θαύματος κάποιας στιγμής στο μέλλον.

Τα προσκυνήματα και οι ιεροί τόποι σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης, έχουν δείγματα πολιτισμού, που μαρτυρούν τη ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνήσει με τον Θεό. Ακόμη το προσκύνημα σε ιερούς χώρους, θεωρείται μια διαφορετική μέθοδος ανάγνωσης της ιστορίας του κόσμου.

Τα σπουδαιότερα προσκυνήματα στις μέρες μας για τους Ορθόδοξους είναι ο Πανάγιος Τάφος και ο Γολγοθάς στην Ιερουσαλήμ, το Σπήλαιο και η Φάτνη στη Βασιλική της Γεννήσεως στη Βηθλεέμ, το όρος των Ελαιών όπου αναλήφθηκε ο Κύριος, η Γεσθημανή όπου κοιμήθηκε η Θεοτόκος και το Άγιο Όρος, τα Μετέωρα και η Τήνος στην Ελλάδα. Για τους Καθολικούς το κτίσμα του Αγίου Πέτρου στο Βατικανό στη Ρώμη και ο ναός του Αγίου Ιακώβου στο Σαντιάγο ντε Κομποστέλα της Ισπανίας. Για τον Ισλαμισμό η Μέκκα στη Σαουδική Αραβία όπου οι πιστοί πρέπει να στρέφονται προς τη Μέκκα για να εκπληρώσουν τις θρησκευτικές τους υποχρεώσεις και η Μεδίνα τόπος ταφής του Μωάμεθ. Αυτοί οι Προσκυνηματικοί προορισμοί που αναφέρθηκαν είναι υποχρεωτικοί για επίσκεψη για κάθε Μουσουλμάνο (Brown1996 & Din 1989). Επίσης, για τον Ιουδαϊσμό το Τείχος των Δακρίων στην παλιά πόλη της Ιερουσαλήμ, ενώ για τον Βουδισμό, ο ναός της Λάκσμι της ινδουιστικής θεάς της δύναμης ευημερίας και ο τόπος γέννησης του Βούδα στο Νεπάλ. Τέλος για τους Ινδουιστές Ο Ποταμός Γάγγης θεωρείται ο πιο ιερός ποταμός των Ινδουιστών (Δρ.Πολυξένη.Μ).

Όσες θρησκείες αναφέρθηκαν πιο πάνω, είναι οι πιο σημαντικές μονοθεϊστικές θρησκείες παγκοσμίως. Υπάρχουν όμως, κυρίως στις υπό ανάπτυξη χώρες ένας

μεγάλος αριθμός από μύθους, λατρείες αιρέσεις κ.τ.λ (Βλέπε Πίνακα 2) (Δρ.Πολυξένη.Μ).

Πίνακας 2: Οι θρησκείες όλου του κόσμου

	2000	2025 (εκτίμηση)	μεταβολή %
Παγκόσμιος Πληθυσμός	6.055.049.000	7.823.703.000	29
Καθολικοί	1.063.608.000	1.371.600.000	29
Προτεστάντες	342.035.000	468.594.000	37
Ορθόδοξοι	215.129.000	252.716.000	18
Αγγλικανοί	79.650.000	113.746.000	43
Χριστιανοί (σύνολο)	1.999.566.000	2.616.670.000	31
Μουσουλμάνοι	1.188.240.000	1.784.876.000	50
Ινδουιστές	811.337.000	1.049.231.000	29
Βουδιστές	359.982.000	418.345.000	16
Εβραίοι	14.434.000	16.053.000	11
Αθεϊστές	150.090.000	159.544.000	6
Άθρησκοι	768.159.000	875.121.000	14
Νέες θρησκείες	102.356.000	114.720.000	12
Θρησκείες φυλών	228.367.000	277.247.000	21
Σιχ	23.258.000	31.378.000	35
μη Χριστιανοί (σύνολο)	4.055.483.000	5.207.033.000	28

ΠΗΓΗ: International Bulletin of Missionary Research, USA (January 2000), PANORAMA OF RELIGIONS IN THE WORLD. Επεξεργασία / παρουσίαση: Π.Μοίρα, 2002

1.5 Προσκυνητής και Θρησκευτικός τουρίστας

Το προσκύνημα σε προηγούμενες περιόδους, θεωρείτο το μέσο προσέγγισης του πιστού με το Θεό. Οι προσκυνητές πραγματοποιούσαν ταξίδια αποκλειστικά για θρησκευτικούς λόγους και επιδίωκαν την ένωση τους με το Θεό παρόλες τις δύσκολες και αντίξοες συνθήκες του ταξιδιού της τότε εποχής (Δρ.Πολυξένη.Μ).

Σήμερα, όμως, πολλοί μελετητές αναφέρονται στη διάκριση του προσκυνητή και του θρησκευτικού τουρίστα. Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού, εφόσον οι επισκέπτες εντάσσονται σε οργανωμένα ταξίδια και αφιερώνουν χρόνο για επίσκεψη σε τουριστικά αξιοθέατα πολιτιστικού ενδιαφέροντος (Rinschede 1992 : 51 – 67).

Ο όρος θρησκευτικός τουρισμός δεν είναι αποδεκτός για ορισμένες θρησκείες όπως το Ισλάμ, αφού το προσκύνημα θεωρείται καθήκον του πιστού, επικρατεί το πνευματικό στοιχείο και δεν υπάρχει η καταναλωτική συμπεριφορά (Πολύζος 2010).

Ο θρησκευτικός τουρίστας μετά την ολοκλήρωση των θρησκευτικών του ενδιαφερόντων συμπεριφέρεται ως τουρίστας. Για την κάλυψη των αναγκών του για μεταφορά, τόπο διαμονής, τροφή, αγορά ενθυμίων, και ψυχαγωγία χρησιμοποιεί τουριστικές υπηρεσίες (Vukonic 1996).

Σύμφωνα με τον Robichaud (1999 : 2), ο θρησκευτικός τουρίστας στην προσπάθεια του να πλησιάσει τον πνευματικό του στόχο συμμετέχει σε οργανωμένα προσκυνήματα (ομαδικά γεύματα, τυποποιημένες διαδρομές, επίσκεψη σε τουριστικά μέρη) και χωρίς να το καταλάβει, από προσκυνητής μετατρέπεται σε τουρίστας.

Σύμφωνα με τον Fernandes (2004) ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό τμήμα ανάπτυξης του τουρισμού, εφόσον οι τουρίστες επισκέπτονται μνημεία θρησκευτικού τουρισμού που δεν έχουν αποκλειστικά ισχυρό πνευματικό ενδιαφέρον.

1.6 Κίνητρα

Με τον όρο κίνητρα εννοείτε μία κατάσταση, η οποία παρακινεί τους ανθρώπους προς πραγματοποίηση των σκοπών τους. Για να υπάρξει όμως κίνητρο, πρέπει να υπάρχει και μία ανάγκη (Τσάκαλου 2009). Κυρίως στις μέρες μας, οι ανάγκες και οι απαιτήσεις των τουριστών ολοένα και αυξάνονται (Τσάρτας 1996). Επίσης, κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί το γεγονός πως τα κίνητρα σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να είναι περισσότερα του ενός και μπορεί να μεταβληθούν ακόμα και κατά την διάρκεια ενός ταξιδιού (Λαχλάλι 2012).

Τα κίνητρα, είναι όλες οι τάσεις που ωθούν τα άτομα να ταξιδέψουν και να εκπληρώσουν τις τουριστικές τους ανάγκες και επιθυμίες. Συχνά τα κίνητρα εξαρτώνται από το είδος του τουρισμού που προσφέρει ο τουριστικός προορισμός, καθώς και από την όλη οργάνωση της σύνδεσης του τόπου υποδοχής των τουριστών με τον τόπο προέλευσής τους (Επιτροπάκη 2011). Στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες τα θρησκευτικά κίνητρα εμφανίζονται ως λιγότερο σημαντικά σε σχέση με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ή τις αρχαίες κοινωνίες.

Τα βασικά κίνητρα για ταξίδια ενός τουρίστα αποτελούν ένα σύνθετο ζήτημα που εξουσιάζεται από κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Με βάση αυτά τα κίνητρα αναπτύσσονται οι όποιες δραστηριότητες που η τουριστική βιομηχανία προσπαθεί να αξιοποιήσει για να αποδώσει τις επιθυμίες των τουριστών (Βυζυργιάννη 2009).

1.7 Κατηγορίες Θρησκευτικού Τουρισμού

Ο Θρησκευτικός Τουρισμός μπορεί να διακριθεί σε τρεις κατηγορίες, προσκυνηματικός, ειδικός προσκυνηματικός και πολιτιστικού ενδιαφέροντος με κριτήριο το κίνητρο επίσκεψης, που οδηγεί στην πραγματοποίησή του, όπως παρουσιάζεται πιο κάτω.

1.7.1 Προσκυνηματικός:

Στον προσκυνηματικό τουρισμό, σκοπός του τουρίστα είναι αποκλειστικά το προσκύνημα σε καθορισμένο ιερό τόπο, χωρίς να δίνει ιδιαίτερη σημασία στα πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία που τον διακρίνουν στην περιοχή όπου βρίσκεται, με βασικό κίνητρο το Θρησκευτικό συναίσθημα. (Collins- Kreiner et al., 2000, Margry, 2008, Timothy & Boyd, 2003). Αυτού του είδους ταξίδια επιτυγχάνονται κυρίως σε περιοχές που έχουν άμεση σχέση με την γέννηση τον θάνατο, την ζωή και την διδασκαλία ανθρώπων, προφητών, θρησκευτικών ηγετών και γενικά προσώπων που υπήρξαν θεμελιωτές των θρησκευτικών δογμάτων που υπάρχουν σήμερα (Τσερώτα 2008).

1.7.2 Ειδικός Προσκυνηματικός:

Στον ειδικό προσκυνηματικό τουρισμό, περιλαμβάνεται σίγουρα το προσκύνημα, όμως το κίνητρο είναι συγκεκριμένο γεγονός δηλαδή η εκδήλωση (Λιβέρη). Η εκδήλωση αυτή μπορεί να είναι το μυστήριο του βαπτίσματος, του γάμου, η εκπλήρωση ενός τάματος η συμμετοχή για τον εορτασμό εις μνήμη Αγίων όπου οι πιστοί συρρέουν με μεγάλο ενδιαφέρον (Τσερώτα 2008).

1.7.3 Θρησκευτικός Τουρισμός Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος:

Στον Θρησκευτικό τουρισμό πολιτιστικού ενδιαφέροντος, ο τουρίστας παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον για την πολιτιστική αξία των θρησκευτικών μνημείων και πολύ πιθανόν να μην έχει άμεσα θρησκευτικά κίνητρα όπως αγιογραφία και ιστορικά στοιχεία (Λιβέρη).

Οι τόποι ή τα μνημεία που επισκέπτονται συχνά οι τουρίστες, δεν ανήκουν πάντα στα θρησκευτικά πιστεύω τους. Όμως, επιθυμούν να μνηθούν στην φιλοσοφία και στην κουλτούρα που πρεσβεύει η θρησκεία και να ενημερωθούν σχετικά με την ιστορία και τις ρίζες της (Τσερώτα 2008).

Είναι αποδεκτό από όλους ότι η θρησκεία συμβάλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού και θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι του (Γουργιανάκη, 2008, Τσερώτα, 2008, Χιωτάκη, 2008). Θα ήταν παράληψη, λοιπόν, να μην επισημάνουμε ότι κάθε θρησκευτικό

μνημείο είναι ένα σημάδι πολιτισμού από όπου βγαίνουν συμπεράσματα για την κουλτούρα και την φιλοσοφία κάθε λαού. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι άνθρωποι πραγματοποιούν θρησκευτικά ταξίδια, από ανάγκη επαφής με τα Θεία, αλλά και για εκπαίδευση και επιμόρφωση (Τσερώτα 2008).

1.8 Θρησκευτικός Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Ο θρησκευτικός τουρισμός όπως όλες οι μορφές τουρισμού, επηρεάζει την οικονομία και την ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών ή περιοχών επίσκεψης (Πολύζος 2002). Τα τελευταία χρόνια, παρατηρούμε ότι ο θρησκευτικός τουρισμός εμφανίζει αύξηση σε πολλές χώρες που υποδέχονται επισκέπτες – προσκυνητές, συμβάλλοντας έτσι στις εθνικές τους οικονομίες (Σκανδάλης 2014). Η αύξηση αυτή που παρατηρείται τον τελευταίο καιρό, έχει να κάνει με την αύξηση των ανθρώπων που ταξιδεύουν, με την αύξηση των πιστών και με την τάση των πιστών να ψάχνουν υπηρεσίες και προϊόντα που έχουν σχέση με την πίστη τους (Βουρονίκου 2012). Συνήθως, οι προσκυνητές αντιμετωπίζονται ως θρησκευτικοί τουρίστες, καθώς μετά την ολοκλήρωση των θρησκευτικών τους καθηκόντων, επισκέπτονται τουριστικά μέρη όπως μουσεία και εμπορικά καταστήματα (Eade 1992). Ουσιαστικά, ο θρησκευτικός τουρίστας επιδιώκει στην ικανοποίηση των καταναλωτικών του αναγκών, εκτός από την ικανοποίηση του θρησκευτικού του συναισθήματος (Πολύζος 2010).

Έχει απασχολήσει έντονα τις εθνικές τουριστικές πολιτικές και πολλούς οργανισμούς ή ενώσεις όπως UNESCO, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οικονομική διάσταση και οι δυνατότητες που μπορεί να παρέχει ο θρησκευτικός τουρισμός για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών (Μοίρα-Μυλωνοπούλου 2000, Λύτρας 2001). Είδη, πολλά κράτη ανάλαβαν πρωτοβουλίες και εκπονούν πολλά προγράμματα με στόχο την αύξηση του μεγέθους του θρησκευτικού τουρισμού, παρουσιάζοντας διάφορες εκδηλώσεις και θρησκευτικές εορτές. Με στόχο την αύξηση της ελκυστικότητας των θρησκευτικών περιοχών, γίνεται προσπάθεια σύνδεσης του θρησκευτικού με το πολιτιστικό, το καλλιτεχνικό, το ιστορικό και το φυσικό στοιχείο (Πολύζος 2010).

Η οικονομική εκμετάλλευση του θρησκευτικού τουρισμού αποφέρει πολλαπλά οφέλη στις τουριστικές περιοχές, διότι όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι προσκυνητές είναι καταναλωτές διάφορων τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων. Επομένως, απασχολείται μεγάλος αριθμός από πολλά επαγγέλματα όπως είναι οι τουριστικοί πράκτορες, οι ξενοδόχοι, μικροπωλητές αντικειμένων με θρησκευτικό περιεχόμενο ή είδη λαϊκής τέχνης, αεροπορικές εταιρείες κλπ. Σήμερα, η υψηλή άνθηση του θρησκευτικού τουρισμού οδήγησε στη δημιουργία δημόσιων γραφείων ή ειδικών ιδιωτικών, τα οποία ειδικεύονται στο Προσκυνηματικό τουρισμό με στόχο τη διοργάνωση ταξιδιών σε τόπους με σημαντικό θρησκευτικό ενδιαφέρον (Πολύζος 2010).

Στην εποχή που ζούμε ο χαρακτήρας της θρησκευτικής εκδήλωσης αλλοιώνεται με τη συνύπαρξη του Προσκυνηματικού και του τουριστικού στοιχείου (Μοίρα-Μυλωνοπούλου 2000, Λύτρας 2001). Εκδηλώνεται κίνδυνος της εμπορευματοποίησης των θρησκευτικών συμβάντων και πολύ συχνά τα θρησκευτικά δρώμενα χάνουν τη θρησκευτικό τους ενδιαφέρον εξαιτίας του τουρισμού, αφού και όταν παρουσιάζονται αυθεντικά δεν αφήνουν ούτε στους επισκέπτες ούτε στους ντόπιους την αναγκαία θρησκευτική κατάνυξη (Πολύζος 2010).

Πολύ μεγάλη σημασία έχει για την οικονομική ανάπτυξη ο διαχωρισμός που γίνεται στον θρησκευτικό τουρισμό όσον αφορά το χρόνο παραμονής του τουρίστα στην περιοχή επίσκεψης. Έχοντας ως κριτήριο το χρόνο παραμονής, παρατηρούμε τον βραχυπρόθεσμο θρησκευτικό τουρισμό χωρίς καμία διανυκτέρευση και αφορά ένα χωρικά περιορισμένο ταξίδι με σύντομες αποστάσεις, με στόχο τη μετάβαση σε ένα θρησκευτικό κέντρο με τοπικό ή περιφερειακό χαρακτήρα για συμμετοχή σε θρησκευτικό εορτασμό, θρησκευτική διάσκεψη ή μια εκδήλωση. Ο μακροπρόθεσμος θρησκευτικός τουρισμός, περιλαμβάνει επισκέψεις σε θρησκευτικά κέντρα (Πολύζος 2010) και διανυκτερεύει τουλάχιστον 1-2 ημέρες (Rinschede 1992).

Ο θρησκευτικός τουρισμός, όπως και οι υπόλοιπες μορφές του εναλλακτικού τουρισμού, ακολουθούν διαφορετική μέθοδο οργάνωσης από αυτό του μαζικού τουρισμού και βασίζεται κατά κανόνα στην αξιοποίηση διαφορετικών πόρων από το βασικό μοντέλο τουρισμού (ήλιος – θάλασσα) με ήπιο τρόπο, κατέχει ένα βασικό τμήμα της τουριστικής αγοράς. Όσο οι τουριστικές περιοχές της κατηγορίας αυτής, οι οποίες διαθέτουν τους ανάλογους πόρους και τις απαραίτητες υποδομές, βελτιώνονται και αυξάνουν τις τουριστικές ροές που δέχονται, τόσο αυξάνεται και η τουριστική ζήτηση για μετάβαση σε αυτούς τους προορισμούς (Τσάρτας κ.α. 2004).

Ακόμη, ο θρησκευτικός τουρισμός έχει την δυνατότητα να συμβάλει στην ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών και να βοηθήσει υποβαθμισμένους ή «εγκαταλειμμένους» παραγωγικούς κλάδους της τοπικής οικονομίας. Αυτό επιτυγχάνεται με λειτουργική σύνδεση και ικανοποίηση της τουριστικής ζήτησης με την τοπική παραγωγή, με τη βελτίωση ή την κατασκευή νέων υποδομών για την ανάδειξη της λειτουργίας των θρησκευτικών και πολιτιστικών μνημείων (Πολύζος 2010).

Τέλος, η ανάδειξη και η προβολή των διάφορων προορισμών, μπορεί να επιτευχθεί με την επιλεκτική ενίσχυση παραγωγικών διαδικασιών και τεχνικών διάφορων κλάδων με άμεση ή έμμεση σχέση με τον θρησκευτικό τουρισμό (γεωργία, βιοτεχνία, οικοτεχνία, ξυλογλυπτική, κ.α.) (Πολύζος 2010).

1.9 Ο Θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ο θρησκευτικός τουρισμός έχει σημαντική θέση στην ελληνική τουριστική πραγματικότητα με σταθερή ζήτηση. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που διαθέτει αρκετά θρησκευτικά μνημεία, που πολλά από αυτά έχουν ξεχωριστή καλλιτεχνική, πολιτιστική και ιστορική αξία. Το προσκύνημα αποτελούσε και αποτελεί βασικό κίνητρο μετακίνησης των ανθρώπων, συχνά όμως συνδέεται με τη θρησκευτική και ιστορική αξία των μοναστηριών ή εκκλησιών, τις θρησκευτικές εορτές και τα διάφορα ιστορικά γεγονότα (Λάγος 2013). Εφόσον, ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού, δεν είναι παράξενο το γεγονός ότι οι προσκυνητές συνδυάζουν την επίσκεψη τους σε επιλεγμένα τουριστικά αξιοθέατα (Rinschede 1992).

Η Ελλάδα αντιπροσωπεύει έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και αποτελεί βασικό πόλο έλξης τόσο των απλών πολιτών όσο και των ειδικών επιστημόνων εφόσον είναι μια χώρα με αξιόλογη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά (Μητούλα 2002, Λάγος 2013).

Σε πολλές πόλεις της Ελλάδος οι επισκέπτες μπορεί να συναντήσουν επιβλητικούς καθεδρικούς ναούς, μοναστήρια, βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, ξωκλήσια, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες (Ματζουράνη – Τζιφάκη 2006). Ακόμη, μπορεί να επισκεφτούν τόπους λατρείας και κτίσματα παλαιότερων θρησκειών αλλά και σύγχρονων θρησκειών και δογμάτων που συνυπάρχουν μαζί και αναδεικνύουν τη σπάνια πολιτισμική και ιστορική αξία του ελληνικού χώρου (Πενθερουδάκη – Γαλάνη 2014).

Στην Ελλάδα η συμβολή του θρησκευτικού τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα σημαντική. Υπολογίζεται στην Ελλάδα ότι μόνο οι εγχώριοι τουρίστες επισκέπτες θρησκευτικών μνημείων υπερβαίνουν τις 300.000 κάθε χρόνο. Σε όλους τους νομούς της χώρας τα θρησκευτικά μνημεία είναι διεσπαρμένα και κατά συνέπεια, οι ροές του θρησκευτικού τουρισμού έχουν τον προσανατολισμό «κέντρο προς περιφέρεια» ή είναι κυρίως «μητροπολιτικής προέλευσης». Εξαιτίας της μεγάλης χωρικής διασποράς των θρησκευτικών μνημείων επιτυγχάνεται η ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού ως περιφερειακή οικονομική δραστηριότητα και η οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων και μειονεκτικών περιοχών (Polyzos and Arabatzis 2006).

Στις μέρες μας ο θρησκευτικός τουρίστας συμπεριφέρεται ως καταναλωτής και η καταναλωτική του δαπάνη ολοένα και αυξάνεται. Σχετικά με τις μέρες διανυκτέρευσης τους στην τουριστική περιοχή, και αυτές ολοένα και αυξάνονται και αυτό εξαρτάται από την ύπαρξη της αναγκαίας υποδομής, από το γενικότερο περιβάλλον και τον συνδυασμού του θρησκευτικού τουρισμού με άλλες μορφές τουρισμού (Polyzos and Sdrolias 2006, Polyzos 2006).

Η Ελλάδα μέσα σ' αυτό το έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον βρίσκεται σε προνομιούχα θέση με σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα όπως η σημαντική πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά, που ασκεί παγκόσμια γοητεία, είναι μια χώρα που είναι αποδεκτή και προσιτή σε μεγάλο ποσοστό κατοίκων της γης, το φιλικό στον άνθρωπο μεσογειακό κλίμα και οι μοναδικές φυσικές ομορφιές και τέλος, η γειτνίαση της με άλλες χώρες και η παρουσία της μέσα στην Ευρώπη (Βαρώτσου 2012).

Τέλος, ο θρησκευτικός τουρισμός έχει την δυνατότητα να διαφοροποιήσει την υπάρχουσα κατάσταση του τουριστικού τομέα στη χώρα, να βελτιώσει τα υπάρχοντα κίνητρα για επίσκεψη των τουριστικών περιοχών, να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο και να συμβάλει στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος (Πολύζος 2010).

1.10 Θρησκευτική Τουριστική Πολιτική στην Ελλάδα

Η τουριστική πολιτική στην Ελλάδα όσον αφορά την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού αντιμετωπίζει αναπτυξιακά προβλήματα (οικονομικά και κοινωνικά) που καλείται να αντιμετωπίσει. Το πρώτο σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο θρησκευτικός τουρισμός είναι τα ενδογενή προβλήματα, όπως η έντονη εποχικότητα της ζήτησης και κατ' επέκταση η μεγάλη συγκέντρωση της προσφοράς που προέρχονται από τον μαζικό τουρισμό. Το δεύτερο πρόβλημα είναι τα γενικότερα αναπτυξιακά προβλήματα της χώρας για την αντιμετώπιση των οποίων απαιτείται, έμμεσα, η συμβολή του τουριστικού κλάδου (Πολύζος 2010).

Η τουριστική πολιτική σχετικά με τον θρησκευτικό τουρισμό, θα πρέπει να επιδιώκει στο στοιχείο της διαχρονικότητας, της καλής οργάνωσης και της σωστής προώθησης ώστε να φτάσει στην βέλτιστη εκμετάλλευση των χαρακτηριστικών αυτού του είδους τουρισμού (Μοίρα 2009). Το πιο πρόσφατο πλαίσιο δεν απευθύνεται μόνο στους ορθόδοξους χριστιανούς, αλλά σε όλους τους χριστιανούς όλων των δογμάτων με στόχο να προσεγγίσει χριστιανούς τουρίστες από όλες της χώρες. Επίσης, απευθύνεται σε τουρίστες κάθε ηλικίας, εφόσον πολλοί είναι αυτοί που συνδυάζουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού με επισκέψεις σε θρησκευτικά μνημεία όπου προέρχονται από χώρες του εξωτερικού (Λαχλάλι 2012).

Τέλος στην Ελλάδα, με το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό, γίνονται προσπάθειες οργάνωσης και ρύθμισης της τουριστικής ανάπτυξης μέσω χωροταξικού σχεδιασμού που βασίζεται στις αρχές της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης. Το πρώτο ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού έγινε το 2009 και λίγο αργότερα το 2013 γίνεται η αναθεώρηση του υφιστάμενου.

1.11 Θρησκευτικοί – Προσκυνηματικοί Τόποι στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπάρχουν θρησκευτικά μνημεία που συγκαταλέγονται στον κατάλογο της UNESCO ως τμήματα παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ Άγιο Όρος, Μετέωρα). Επίσης, υπάρχουν πολλές περιοχές με θρησκευτικά αξιοθέατα που αποτελούν τμήμα της εθνικής μας κληρονομιάς και προσελκύουν μεγάλο αριθμό τουριστών.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει επίσημη στατιστική καταγραφή για την επισκεψιμότητα των θρησκευτικών περιοχών, τις αποστάσεις που διανύουν, το χρόνο παραμονής και τα προσωπικά στοιχεία των επισκεπτών. Το μόνο αξιόλογο που υπάρχει είναι η καταγραφή των προσκυνημάτων ανά νομό της χώρας σε πίνακα και η γεωγραφική τους θέση σε χάρτη πιο εποπτικά (Πολύζος 2010).

Πίνακας 3: Αριθμός και κατανομή των προσκυνημάτων ανά νομό

Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων
Αιτ/νανίας	25	Θεσπρωτίας	11	Μαγνησίας	25
Αργολίδας	14	Θεσ/νίκης	25	Μεσσηνίας	20
Αρκαδίας	33	Ιωαννίνων	17	Ξάνθης	4
Άρτος	17	Καβάλας	12	Πέλλας	8
Αττικής	69	Καρδίτσας	8	Πιερίας	6
Αχαΐας	28	Καστοριάς	5	Πρεβέζης	5
Βοιωτίας	26	Κέρκυρας	24	Ρεθύμνης	13
Γρεβενών	2	Κεφαλονιάς	14	Ροδόπης	1
Δράμας	2	Κιλκίς	3	Σάμου	30
Δωδ/νήσου	67	Κοζάνης	11	Σερρών	17
Έβρου	7	Κορινθίας	43	Τρικάλων	14
Ευβοίας	18	Κυκλάδων	41	Φθιώτιδας	19
Ευρυτανίας	8	Λακωνίας	16	Φλωρίνης	5
Ζακύνθου	9	Λαρίσης	19	Φωκίδος	7
Ηλείας	29	Λασιθίου	10	Χαλκιδικής	8
Ημαθίας	13	Λέσβου	14	Χανίων	11
Ηρακλείου	27	Λευκάδος	7	Χίου	22

Πηγή: EOT (2005)

Όπως φαίνεται στον πιο κάτω χάρτη (Χάρτη 1) υπάρχει ισόρροπη χωρική κατανομή των θρησκευτικών μνημείων σε όλη την Ελλάδα. Παρατηρούμε ότι όλοι οι νομοί είναι ελκτικοί για θρησκευτικές τουριστικές ροές εφόσον κατέχουν θρησκευτικούς πόρους με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προϋποθέσεις για τη συμβολή του θρησκευτικού τουρισμού στην ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών (Πολύζος 2010).

1.11 Θρησκευτικοί – Προσκυνηματικοί Τόποι στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπάρχουν θρησκευτικά μνημεία που συγκαταλέγονται στον κατάλογο της UNESCO ως τμήματα παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ Άγιο Όρος, Μετέωρα). Επίσης, υπάρχουν πολλές περιοχές με θρησκευτικά αξιοθέατα που αποτελούν τμήμα της εθνικής μας κληρονομιάς και προσελκύουν μεγάλο αριθμό τουριστών.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει επίσημη στατιστική καταγραφή για την επισκεψιμότητα των θρησκευτικών περιοχών, τις αποστάσεις που διανύουν, το χρόνο παραμονής και τα προσωπικά στοιχεία των επισκεπτών. Το μόνο αξιόλογο που υπάρχει είναι η καταγραφή των προσκυνημάτων ανά νομό της χώρας σε πίνακα και η γεωγραφική τους θέση σε χάρτη πιο εποπτικά (Πολύζος 2010).

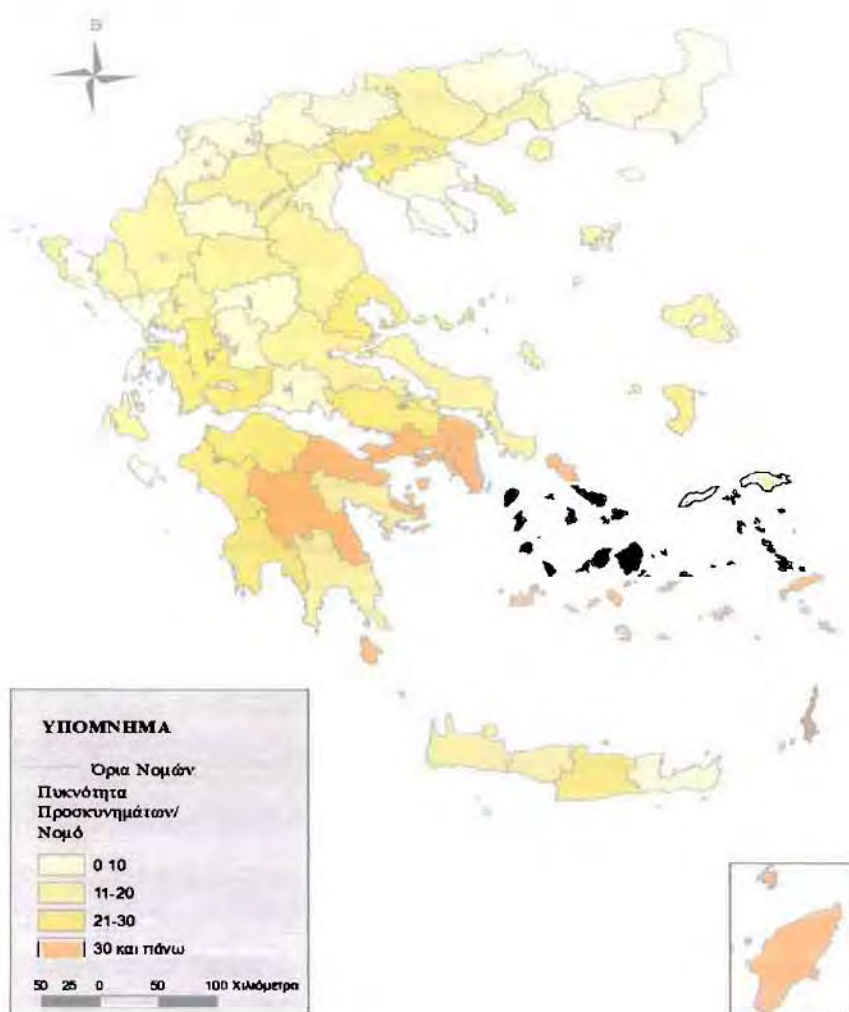
Πίνακας 3: Αριθμός και κατανομή των προσκυνημάτων ανά νομό

Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων
Αιτ/νανίας	25	Θεσπρωτίας	11	Μαγνησίας	25
Αργολίδας	14	Θες/νίκης	25	Μεσσηνίας	20
Αρκαδίας	33	Ιωαννίνων	17	Εάνθης	4
Άρτος	17	Καβάλας	12	Πέλλας	8
Αττικής	69	Καρδίτσας	8	Πιερίας	6
Αχαΐας	28	Καστοριάς	5	Πρεβέζης	5
Βοιωτίας	26	Κέρκυρας	24	Ρεθύμνης	13
Γρεβενών	2	Κεφαλονιάς	14	Ροδόπης	1
Δράμας	2	Κιλκίς	3	Σάμου	30
Δωδ/νήσου	67	Κοζάνης	11	Σερρών	17
Έβρου	7	Κορινθίας	43	Τρικάλων	14
Ευβοίας	18	Κυκλάδων	41	Φθιώτιδας	19
Ευρυτανίας	8	Λακωνίας	16	Φλωρίνης	5
Ζακύνθου	9	Λαρίσης	19	Φωκίδος	7
Ηλείας	29	Λασιθίου	10	Χαλκιδικής	8
Ημαθίας	13	Λέσβου	14	Χανίων	11
Ηρακλείου	27	Λευκάδος	7	Χίου	22

Πηγή: ΕΟΤ (2005)

Όπως φαίνεται στον πιο κάτω χάρτη (Χάρτη 1) υπάρχει ισόρροπη χωρική κατανομή των θρησκευτικών μνημείων σε όλη την Ελλάδα. Παρατηρούμε ότι όλοι οι νομοί είναι ελκτικοί για θρησκευτικές τουριστικές ροές εφόσον κατέχουν θρησκευτικούς πόρους με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προϋποθέσεις για τη συμβολή του θρησκευτικού τουρισμού στην ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών (Πολύζος 2010).

Χάρτης 1: Η πυκνότητα των προσκυνημάτων στους νομούς της Ελλάδας

Πηγή: Πολύζος Σερφεΐμ, 2010

Σημαντικό είναι ότι δεν έχει σημασία ο αριθμός των προσκυνημάτων ανά νομό, αφού δεν είναι αυτό που καθορίζει τη ελκυστικότητα του νομού. Αυτό που επηρεάζει τον αριθμό των επισκέψεων είναι πολλά άλλα στοιχεία όπως η παλαιότητα, το μέγεθος, η ιστορική και θρησκευτική αναφορά των μνημείων. Τα πιο πολλά προσκυνήματα τα έχουν οι νομοί Αττικής, Δωδεκανήσου Κορινθίας και Κυκλάδων, ενώ τα πιο λίγα οι νομοί Ροδόπης, Γρεβενών, Δράμας και Κιλκίς (Πολύζος 2010).

Παρακάτω αναφέρονται πέντε από τους πιο δημοφιλείς θρησκευτικούς προορισμούς της Ελλάδας που προσελκύουν το ενδιαφέρον τόσο των ντόπιων θρησκευτικών τουριστών όσο και των ξένων. Τα σημαντικότερα προσκυνήματα με τα οποία θα ασχοληθούμε είναι το Άγιο Όρος, ο Άγιος Νεκτάριος, η Παναγία της Τήνου, η Παναγία Σουμελά και ο Άγιος Ιωάννης Ρώσος.

1.11.1 Άγιο Όρος

Στην Μακεδονία και συγκεκριμένα στην Χαλκιδική βρίσκεται το Άγιο Όρος, όπου θεωρείται δίκαια ο σημαντικότερος θρησκευτικός τόπος έλξης τουριστών στην χώρα μας, λόγω της μεγάλης ιστορικής, θρησκευτικής, πολιτισμικής και γραμματειακής αξίας του. Η χερσόνησος αυτή έχει έκταση 332,5 τετρ. χιλιόμετρα, 56 χιλιόμετρα μήκος, όχι πάνω από 8 χιλιόμετρα πλάτος και καλύπτεται από το όρος Άθω, που κορυφώνεται σε ύψος 2033μ. Το Όρος Άθω, περιλαμβάνει 20 μοναστήρια (Πίνακας 4) και 12 Ιερές Σκήτες (Πίνακας 5).

Πίνακας 4: Οι Ιερές Μονές του Αγίου Όρους ιεραρχημένες.

1. Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας (963)	2. Ιερά Μονή Βατοπεδίου (972)	3. Ιερά Μονή Ιβήρων (976)	4. Ιερά Μονή Χιλανδαρίου (1197, Σερβική)	5. Ιερά Μονή Διονυσίου (1375)
6. Ιερά Μονή Κουλουμουσίου (12 αιώνας)	7. Ιερά Μονή Παντοκράτορος (1363)	8. Ιερά Μονή Ξηροποτάμου (11ος αιώνας)	9. Ιερά Μονή Ζωγράφου (919, Βουλγαρική)	10. Ιερά Μονή Δοχειαρίου (11ος αιώνας)
11. Ιερά Μονή Καρακάλλου (1070)	12. Ιερά Μονή Φιλοθέου (992)	13. Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας (1363)	14. Ιερά Μονή Αγίου Παύλου (11ος αιώνας)	15. Ιερά Μονή Σταυρονικήτα (1542)
16. Ιερά Μονή Ξενοφώντος (1070)	17. Ιερά Μονή Γρηγορίου (14ος αιώνας)	18. Ιερά Μονή Εσφιγμένου (11ος αιώνας)	19. Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος (11ος αιώνας, Ρωσική)	20. Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου (1086)

ΠΗΓΗ: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 5: Ιερές Σκήτες διακρίνονται σε κοινόβιες και ιδιόρρυθμες και υπάγονται σε συγκεκριμένα μοναστήρια.

Σκήτη	Τύπος	Ιερά Μονή	Εθνικότητα
Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Βογορόδιτσα)	κοινόβια	Αγίου Παντελεήμονος (Ρωσικού)	ρωσική
Προφήτου Ηλιού	κοινόβια	Παντοκράτορος	ελληνική
Τιμίου Προδρόμου	κοινόβια	Μεγίστης Λαύρας	ρουμανική
Αγίου Ανδρέου	κοινόβια	Βατοπεδίου	ελληνική
Αγίας Άννης	ιδιόρρυθμη	Μεγίστης Λαύρας	ελληνική
Αγίας Τριάδος (Καυσοκαλυβίων)	ιδιόρρυθμη	Μεγίστης Λαύρας	ελληνική
Αγίου Δημητρίου	ιδιόρρυθμη	Βατοπεδίου	ελληνική
Τιμίου Προδρόμου	ιδιόρρυθμη	Ιβήρων	ελληνική
Αγίου Παντελεήμονος	ιδιόρρυθμη	Κουτουμουσίου	ελληνική
Θεοτόκου (Νέα Σκήτη)	ιδιόρρυθμη	Αγίου Παύλου	ελληνική
Αγίου Δημητρίου (Λάκκου)	ιδιόρρυθμη	Αγίου Παύλου	ρουμανική
Ευαγγελισμού της Θεοτόκου	ιδιόρρυθμη	Ξενοφώντος	ελληνική

ΠΗΓΗ: Ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, www.wikipedia.org

Από το 1988 το Άγιο Όρος είναι ενταγμένο στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Το Άγιο Όρος ή αλλιώς το «Περιβόλι της Παναγίας», δεν έχει κοσμικό χαρακτήρα και είναι άβατο από γυναίκες. Η διοίκηση στο Άγιο Όρος είναι δημοκρατική και κάθε μοναστήρι επιλέγει τον αντιπρόσωπο της. Οι Καρυές είναι πρωτεύουσα του Αγίου Όρους και εκεί πραγματοποιούνται οι ακολουθίες με επικεφαλή τον πρωτοεπιστάτη. Στον Άθω ζουν ορθόδοξοι μοναχοί από όλο τον κόσμο, Έλληνες, Ρώσοι, Ρουμάνοι, Βούλγαροι, Σέρβοι αλλά και από πολλές άλλες χώρες. Από τα είκοσι μοναστήρια που αριθμεί το Άγιο Όρος, τα δεκαεπτά είναι ελληνικά, ένα ρωσικό του Αγίου Παντελεήμονα, ένα βουλγαρικό του Ζωγράφου και ένα σέρβικο του Χελανδαρίου (Τσερώτα 2008, <http://www.mountathos.gr/>).

Εικόνα 1: Άγιο Όρος

Πηγή: <http://www.agiooros.net/>

Ιστορία Αγίου Όρους

Οι πρώτοι μοναχοί που εντοπίζονται στο Άγιο Όρος χρονολογικά συμπίπτει με τη Ζ' Οικουμενική Σύνοδο που συγκάλεσε η Αυτοκράτειρα Θεοδώρα για την αναστήλωση των ιερών εικόνων. Οι πρώτοι μοναχοί που κατοίκησαν στο Άγιο όρος στα τέλη το 7^{ου} αιώνα είναι ο Πέτρος Αθωνίτης, ενώ το 860 εισήχθη ο Ευθύμιος ο Νέος από την Θεσσαλονίκη. Αργότερα, το 960 έφτασε ο Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης μαζί με τους

συντρόφους του. Το πρώτο μοναστήρι του Αγίου όρους, η Μονή της Μεγίστης Λαύρας ιδρύθηκε το 10^ο αιώνα από τον Άγιο Αθανάσιο, τους συντρόφους του και με τη βοήθεια του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά. Το 1100 αυξήθηκε ο αριθμός των μοναστηριών σε 180 και η Μεγίστη Λαύρα έφτασε τους 800 μοναχούς. Σήμερα στο Άγιο Όρος κατοικούν περίπου 2000 μοναχοί. Οι περισσότεροι από αυτούς ζουν σε κοινόβιο, άλλοι ζουν σαν ερημίτες είτε σε μικρές ομάδες, είτε μόνοι τους (Τσερώτα 2008, www.wikipedia.gr).

Τέλος, όσοι επιθυμούν να επισκεφθούν και να φιλοξενηθούν στις μονές του Αγίου Όρους, τρεις μήνες πριν την επιθυμητή ημερομηνία θα πρέπει να επικοινωνήσουν με το γραφείο προσκυνητών της Ιεράς Επιστασίας του Αγίου Όρους στη Θεσσαλονίκη για να πάρουν άδεια εισόδου (<http://www.agioritikiestia.gr/>).

1.11.2 Άγιος Νεκτάριος Αίγινα

Ένα από τα σημαντικότερα ιερά προσκυνήματα της Ορθοδοξίας, είναι το γυναικείο μοναστήρι της Αγίας Τριάδας - Άγιος Νεκτάριος όπου βρίσκεται 6χμ ανατολικά της Αίγινας. Στα χρόνια του Βυζαντίου, το μοναστήρι ήταν αφιερωμένο στη Ζωοδόχο Πηγή εκεί όπου ασκήτεψε η Οσία Αθανασία. Το 1904 ο Άγιος Νεκτάριος αναστήλωσε το μοναστήρι και το στελέχωσε με ορισμένες πνευματικές του κόρες με οδηγό την μοναχή Ξένη. Το 1908 μετά από την παραίτηση του από διευθυντή της Ριζαρείου, μόνασε

Εικόνα 2:

Πηγή: <http://www.agios-nektarios.gr/>

και αυτός στο μοναστήρι για 12 έτη.

Εκεί στην μονή, σώζετε μέχρι σήμερα το σπιτάκι όπου έμεινε, μαζί με τα προσωπικά του αντικείμενα. Μαρτυρίες πιστών, που βρίσκονται, εν ζωή, αναφέρουν πολλά θαύματα του Αγίου. Το σώμα του Αγίου παρέμεινε για 21 ολόκληρα χρόνια άφθαρτο. Στο μοναστήρι ο επισκέπτης μπορεί να προσκυνήσει τα λείψανα και τον τάφο του Αγίου. Τέλος, η μνήμη του Αγίου τιμάτε στις 9 Νοεμβρίου (κοίμηση) και στις 3 Σεπτεμβρίου (ανακομιδή των Ι. Λειψάνων) του Αγίου (<http://www.agios-nektarios.gr/>).

1.11.3 Παναγία της Τήνου

Ακόμη ένας από τους πιο σημαντικούς τόπους προσκυνήματος της Ελλάδας αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο είναι ο ιερός ναός της Παναγίας της Τήνου ή της Παναγίας Ευαγγελίστριας. Η Ιερή Εικόνα της Παναγίας βρέθηκε το 1823 μετά από

όραμα της μοναχής Πελαγίας από την Θεοτόκο και φυλάσσεται μέχρι σήμερα

Εικόνα 3:

Πηγή: <http://www.visitgreece.gr/>

στον Ιερό ναό Ευαγγελίστριας στην Τήνο. Στο σημείο που βρέθηκε η θαυματουργική εικόνα της Παναγίας κτίστηκε ο Ιερός ναός αφιερωμένος στη Παναγία της Ευαγγελίστριας. Η εικόνα σύμφωνα από μελέτες, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι έργο του Αποστόλου Ευαγγελιστή Λουκά.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 30 Ιανουαρίου ημέρα ευρέσεως της θαυματουργού εικόνας, στις 25 Μαρτίου ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, στις 23 Ιουλίου ημέρα αφιερωμένη στην Αγία Πελαγία που αξιώθηκε να δει μέσα στο κελί της την Θεοτόκο και τέλος, 15 Αυγούστου ημέρα κοιμήσεως της Θεοτόκου. Πλήθος κόσμου επισκέπτεται το ναό για να προσκυνήσει την εικόνα και να δει τον τόπο που βρέθηκε. Οι πιστοί μπορούν με την επίσκεψη τους να πάρουν αγίασμα και λάδι από το καντήλι της Παναγίας που είναι ακοίμητο (<http://www.panagiatinou.gr/>).

1.11.4 Παναγία Σουμελά

Ένα από τα αξιόλογα μνημεία της Βέροιας είναι η μονή της Παναγίας Σουμελάς. Το 386 οι μοναχοί Βαρνάβας και Σωφρόνιος μετά από αποκάλυψη της Παναγίας οδηγήθηκαν στα βουνά του Πόντου και έκτισαν το μοναχικό τους σπήλαιο. Εκεί στο βουνό είχε μεταφερθεί

από αγγέλους η εικόνα της Παναγίας της Αθηνιώτισσας, την οποία, εικονογράφησε ο Ευαγγελιστής Λουκάς.

Εικόνα 4:

Πηγή: <http://www.panagiasoumela.gr>

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή η εικόνα μεταφέρθηκε στην Αθήνα όπου έμεινε μέχρι το 1952 στο Μουσείο Μπενάκη. Το 1951 με επιθυμία των Πόντιων χτίστηκε η Νέα Μονή όπου φιλοξένησε την ιερή εικόνα. Κάθε χρόνο στις 15 Αυγούστου εορτάζεται η Κοίμηση της Θεοτόκου και χιλιάδες πιστοί από ολόκληρο τον κόσμο επισκέπτονται για να προσκυνήσουν την εικόνα και να συμμετέχουν στις ιερές ακολουθίες της Θείας Λειτουργίας και του Εσπερινού (<http://www.panagiasoumela.gr/>).

1.11.5 Άγιος Ιωάννης Ρώσος – Προκόπι Εύβοιας

Άρχισε το 1930 να χτίζεται ο μεγαλοπρεπής ναός προς τιμήν του Αγίου Ιωάννου του Ρώσου, ο οποίος ολοκληρώθηκε το 1951. Το ιερό λείψανο του Αγίου φυλασσόταν μέχρι το 1924 στο ναό του Μ. Βασιλείου στο Προκόπι της Μικράς Ασίας. Το 1924 κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών Ελλάδα – Τουρκίας, οι πιστοί κάτοικοι του Προκοπίου πήραν το λείψανο του μαζί τους και το μετέφεραν στο νέο Προκόπι Εύβοιας.

Μέχρι σήμερα το ολόσωμο λείψανο του Αγίου παραμένει άφθαρτο και χιλιάδες πιστοί από ολόκληρο τον κόσμο επισκέπτονται τον ναό για να προσκυνήσουν το άφθαρτο σκήνωμα του. Πολλά θαύματα συντελούνται από τον Άγιο, τυφλοί να βλέπουν, παράλυτοι να περπατούν καθώς και άλλες ανίατες αρρώστιες (<http://www.monastiria.gr/>).

Εικόνα 5:
Πηγή: www.impantokratoros.gr/

1.12 Χαρακτηριστικά Θρησκευτικού Τουρισμού στην Ελλάδα

Ο θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα εμφανίζει όπως αναφέρεται παρακάτω ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία συμβάλουν στην ανάδειξη αυτού του είδους τουρισμού, ως σημαντικό τομέα της τουριστικής οικονομίας στη χώρα.

- Αρχικά, ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά είναι η ισόρροπη χωρική διανομή των θρησκευτικών μνημείων σε όλη τη χώρα, εφόσον υπάρχουν μνημεία σε πολλούς νομούς.
- Ακόμη, οι επισκέψεις στην χώρα γίνονται σε όλη τη διάρκεια του έτους εξαιτίας της κατανομής των θρησκευτικών γιορτών σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, με εξαίρεση τους θερινούς μήνες που αυξάνεται, λόγω λειτουργίας και άλλων μορφών τουρισμού.
- Οι περισσότερη επισκέπτες προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και συγκεκριμένα από την Ρωσία. Όσον αφορά τους Έλληνες η πλειονότητα προέρχεται από το εσωτερικό της χώρας. Η ηλικία των επισκεπτών είναι σχετικά μεγάλη καθώς οι περισσότεροι είναι ηλικίας πάνω από 40 ετών.
- Ο χρόνος παραμονής των επισκεπτών στην περιοχή προορισμού είναι σχετικά μικρή, κυρίως όταν δεν συνδυάζεται με άλλες μορφές τουρισμού (Πολύζος 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: ΜΕΤΕΩΡΑ ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ

2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός

Όσον αφορά τον Δήμο Καλαμπάκας εντάσσεται διοικητικά στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και συγκεκριμένα στην Περιφερειακή Ενότητα Τρικάλων με έδρα την Καλαμπάκα. Ο Δήμος Καλαμπάκας με το πρόγραμμα Καλλικράτης διαιρείται σε 8 δημοτικές ενότητες, την Δ.Ε. Καλαμπάκας, την Δ.Ε. Χασίων, την Δ.Ε. Μαλακασίου, την Δ.Ε. Τυμφαίων, την Δ.Ε. Καστανιάς, την Δ.Ε. Κλεινόβου, την Δ.Ε. Βασιλικής, και τέλος την Δ.Ε. Ασπροποτάμου). Η πόλη της Καλαμπάκας είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας και βρίσκεται στο βορειοδυτικό σημείο της Περιφερειακής Ενότητας, (www.kalampaka.com). Ο υπό εξέταση δήμος έχει συνολική έκταση 1650.19km² (δεύτερος σε έκταση Δήμος στην Ελλάδα), και συνολικό πληθυσμό 33.079 σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011 (<http://www.statistics.gr>). Ο Δήμος λόγω της γεωγραφικής του θέσης (κέντρο Ελλάδας), έχει εύκολη πρόσβαση αφού απέχει 350χλμ από την Αθήνα, 238χλμ από την Θεσσαλονίκη, 146χλμ από τον Βόλο, 320χλμ από την Πάτρα και 173χλμ από την Ηγουμενίτσα (www.kalampaka.com).

Χάρτης 2: Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων

Χάρτης 3: Δήμος Καλαμπάκας

Πηγή: www.kalampaka.com

Πηγή: www.kalampaka.com

Χάρτης 4: Χάρτης Δ.Ε. του Δήμου Καλαμπάκας

Πηγή: www.kalampaka.com

Πίνακας 6: Πληθυσμιακά μεγέθη

Χώρα	Σύνολο	Περιφερειακή Ενότητα	Σύνολο	Δήμος	Σύνολο	Δημοτική Ενότητα	Σύνολο
Ελλάδα	9.904.286	Τρικάλων	150.938	Καλαμπάκας	33.079	Καλαμπάκας	15.996

Πηγή: <http://www.statistics.gr>

2.2 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης

Κοινωνικό περιβάλλον

Στην περιφέρεια της Θεσσαλίας ανήκει ο Νομός Τρικάλων και είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος σε έκταση και ο τρίτος σε πληθυσμό από τους τέσσερις νομούς της Θεσσαλίας. Τα Τρίκαλα είναι η πρωτεύουσα και η μεγαλύτερη πόλη του νομού. Σύμφωνα με το σχέδιο Καποδίστρια χωρίζεται σε τέσσερις δήμους, των Τρικαίων, Καλαμπάκας, Πύλης και Φαρκαδόνας. Έχει έκταση 3.367 τετραγωνικά χλμ., με 72% ορεινό, 11% ημιορεινό και 17% πεδινό έδαφος (<http://www.ypes.gr/>).

Το μεγαλύτερο κοινωνικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο νομός είναι η ανεργία που κυρίως πλήττει τις γυναίκες και τους απόφοιτους (Επιμελητήριο Τρικάλων 2009). Οι γυναίκες υστερούν σημαντικά από τους άνδρες και σε μορφωτικό επίπεδο. Σε σχέση με το σύνολο της Ελλάδας, η συγκεκριμένη περιοχή έχει γενικά χαμηλότερο επίπεδο μόρφωσης, όπου το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι απόφοιτοι γυμνασίου ενώ το 34.9% είναι απόφοιτοι δημοτικής εκπαίδευσης (Τοπική Εφημερίδα: η Έρευνα 2009).

Στον τομέα της υγείας, οι υποδομές είναι φτωχές. Υπάρχει το Γενικό Νοσοκομείο Τρικάλων στα Τρίκαλα και περιφερειακά βρίσκονται άλλα τρία κέντρα υγείας, ενώ για την κάλυψη των πρώτων αναγκών στους οικισμούς, υπάρχουν τα αγροτικά ιατρεία (Παπαδοπούλου Α.).

Πολιτιστικό Περιβάλλον- Αξιοθέατα

Το σημαντικότερο αξιοθέατο στην περιοχή των Τρικάλων είναι οι επιβλητικοί βράχοι στα Μετέωρα με τις μονές τους. Άλλα σημαντικά αξιοθέατα είναι τα πέτρινα γεφύρια, τα παραδοσιακά αρχοντικά και σπίτια, τα λαογραφικά μουσεία, οι παλιοί νερόμυλοι και τα σπήλαια.

Όσον αφορά τις πολιτιστικές εκδηλώσεις διοργανώνονται εκθέσεις των διαφόρων τοπικών προϊόντων όπως είναι τα παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα, εκθέσεις ξυλογλυπτικής καθώς και παραδοσιακά πανηγύρια (Παπαδοπούλου Α.).

Οικονομικό Περιβάλλον

Οι ορεινές περιοχές οικονομικά στηρίζονται κυρίως στον κλάδο της κτηνοτροφίας, της δασοκομίας, της γεωργίας σε πολύ μικρή κλίμακα και στον τουρισμό. Ο δευτερογενής τομέας αφορά τη μεταποίηση προϊόντων του αγροτικού τομέα όπως παραδοσιακά είδη διατροφής, δασικά προϊόντα). Ενώ, ο τριτογενής τομέας δίνει έμφαση στην ανάπτυξη του τουρισμού και συγκεκριμένα του εναλλακτικού τουρισμού (Παπαδοπούλου Α.).

Συγκοινωνιακό Δίκτυο

Η πρόσβαση στα Τρίκαλα μπορεί να γίνει οδικώς, σιδηροδρομικός και με Intercity. Στο ορεινό κομμάτι του νομού αντιμετωπίζονται σοβαρά προβλήματα στις συγκοινωνιακές υποδομές λόγω του φυσικού ανάγλυφου, αφού για να γίνουν έργα χρειάζονται μεγάλα ποσά. Το πρόβλημα σύνδεσης στο ορεινό τμήμα, γίνεται δυσκολότερο με τους πολυάριθμους διάσπαρτους οικισμούς (Παπαδοπούλου Α.).

Δημόσιες Υπηρεσίες και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η πόλη δεν διαθέτει γραφείο ΕΟΤ και έτσι οι επισκέπτες ενημερώνονται από την αστυνομία και τουριστικά γραφεία. Ο Δήμος Καλαμπάκας έχει Τουριστικό Γραφείο Πληροφοριών στο δρόμο που ενώνει την Καλαμπάκα με το Καστράκι για εξυπηρέτηση των επισκεπτών (Ντέλλη 2007).

Η πόλη της Καλαμπάκας

Η πόλη της Καλαμπάκας έχει υψόμετρο 247μ., είναι χτισμένη στην αριστερή όχθη του Πηνειού ποταμού στο σημείο που αυτός εισέρχεται στη Θεσσαλική πεδιάδα και στις ρίζες των βράχων των Μετεώρων. Είναι γνωστή όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σ' όλο τον κόσμο, για την μακρόχρονη ιστορία, τα σημαντικά της μνημεία, αλλά κυρίως από τα μοναστήρια που είναι κτισμένα στις κορυφές των βράχων των Μετεώρων (www.kalampaka.com).

Το όνομα της πόλης στα αρχαία χρόνια ήταν το Αιγίνιον, λόγω της σημαντικής της θέσης. Δικαιολογημένα η πόλη δεν έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αφού κήκε ολοσχερώς από τους Γερμανούς το 1943. Η πόλη της Καλαμπάκας γίνεται αφετηρία για τους επισκέπτες που θέλουν να γνωρίσουν τα μνημεία και τις περιοχές του Κόζιακα, των Χασίων, του Ασπροποτάμου και ιδιαίτερα των Μετεώρων. Υπάρχουν πολλά ξωκλήσια και μικροί ναοί, σε αρκετά από αυτά υπάρχουν αξιόλογες αγιογραφίες. Το πιο σημαντικό μνημείο της Καλαμπάκας είναι ο βυζαντινός ναός της Κοιμήσεως της

Θεοτόκου, ο οποίος βρίσκεται στην παλαιά πόλη. Ανηγέρθει μεταξύ 10^{ου} και 11^{ου} αιώνα πάνω στα ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής και αποτελεί σημείο αναφοράς και λατρείας για όλους τους πιστούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον ναό υπάρχει στο κέντρο του μεσαίου κλίτους, μπροστά στην Ωραία Πύλη, ο μοναδικός στην Ελλάδα μαρμάρινος Άμβωνας (www.kalampaka.com).

2.3 Μετέωρα

Οι κατακόρυφοι επιβλητικοί βράχοι (500 περίπου) των Μετεώρων, υψώνονται σαν γίγαντες με καταπληκτικό ύψος που αρχίζουν από πενήντα, εκατό και φτάνουν τα πεντακόσια περίπου μέτρα, μεταξύ στην Πίνδο και τα Αντιχάσια, εκεί που ο Πηνεϊός εισβάλλει από τα στενά της Καλαμπάκας. Το φαινόμενο των βράχων δεν αναφέρεται ούτε στη μυθολογία ούτε από κάποιον Έλληνα ή ξένο ιστορικό. Εδώ και χίλια περίπου χρόνια άρχισαν να ασχολούνται οι ιστορικοί και οι γεωλόγοι με τη δημιουργία αυτών των βράχων, διατυπώνοντας διάφορες θεωρίες. Από τον 11^ο αιώνα οι βράχοι των Μετεώρων στεγάζουν ιερές μονές, κελιά και σκήτες ενώ, πολλά σπήλαια μετατράπηκαν σε ασκητήρια (Θεοχάρης Μ. Προβατάκης).

2.4 Μοναστήρια

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, στην Ελλάδα υπάρχουν πάνω από 230 μοναστήρια. Τα μοναστήρια είναι άρρηκτα δεμένα με την ελληνική ιστορία και φύση. Τα ελληνικά μοναστήρια είναι χτισμένα πάνω σε βράχους, σε γκρεμούς, πάνω από τη θάλασσα, αλλά και σε μέρη εξαιρετικού φυσικού κάλους, σε καταπράσινες πεδιάδες και ελαιώνες. Μέσα από τη σιωπή, τη λιτότητα, την αρμονία που προσφέρουν τα μοναστήρια γίνεται προσπάθεια από τον άνθρωπο να πλησιάσει το Θείο.

Σημαντικό ρόλο έπαιξαν τα ελληνικά μοναστήρια σε διάφορες στιγμές της ελληνικής ιστορίας, προστατεύοντας και διατηρώντας σε αρκετές περιπτώσεις την ελληνική γλώσσα, τέχνη και παράδοση από γενιά σε γενιά. Ακόμη και σήμερα, σε πολλά μοναστήρια μεταλαμπαδεύονται τέχνες όπως η αγιογραφία, η προστασία και συντήρηση αρχαίων χειρόγραφων, η οινοποιία, η βιολογική γεωργία, η παραδοσιακή τυροκομία κ.ά (<http://www.visitgreece.gr/>).

Η επίσκεψη σε μοναστήρια πολλές φορές έχει ως κίνητρο το ιστορικό, το αρχαιολογικό, το αρχιτεκτονικό αλλά κυρίως το θρησκευτικό ενδιαφέρον. Όμως, η επίσκεψη πολλές φορές γίνεται στα πλαίσια ενός προσκυνήματος, στην εκπλήρωση ενός τάματος και σε θρησκευτική πανήγυρη (Τσερώτα 2008).

2.5 Ιερές Μονές Μετεώρων

2.5.1 Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου - Μεταμορφώσεως

Η Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου αποτέλεσε αφετηρία της μοναχικής ζωής στα Μετέωρα, εφόσον είναι η παλαιότερη και επισημότερη από τις υπάρχουσες μονές. Βρίσκεται στο υψηλότερο αγιομετεωρίτικο βράχο, με υψόμετρο 613 μέτρα από τη θάλασσα και 415 μέτρα από την κοίτη του Πηνειού και έχει έκταση 50 στρέμματα όπου είναι η μεγαλύτερη σε έκταση μονή.

Εικόνα 7:
Πηγή: <http://www.diakonima.gr/>

Ιδρύθηκε το 1340 μ.Χ. από τον άγιο Αθανάσιο τον Μετεωρίτη (1302- 1380) ο οποίος περιδιαβαίνοντας και αναζητώντας την ησυχία βρήκε το βράχο «Πλατύλιθο» τον οποίο μετονόμασε «Μετέωρο» όπου αυτή η ονομασία επικράτησε και γενικεύτηκε στους γύρω βράχους και αργότερα μονές δια μέσου των αιώνων. Οργάνωσε την πρώτη κοινοβιακή μοναστική κοινότητα στα Μετέωρα, αποτελούμενη από 14 μοναχούς. Πριν την κοίμησή του οικοδόμησε δύο ναούς, προς τιμή της Θεομήτορος, Παναγίας της Μετεωρίτισσας και του Μεταμορφωθέντος Σωτήρος Χριστού. Ο δεύτερος αποτέλεσε το καθολικό της μονής και έδωσε στη μονή την μέχρι σήμερα οριστική επωνυμία «της Μεταμορφώσεως».

Διάδοχος και δεύτερος κτίτορας της μονής ήταν ο άγιος Ιωάσαφ (1350- 1423), πρώην βασιλιάς Ιωάννης Ούρεσης Άγγελος Κομνηνός Δούκας ο Παλαιολόγος. Σήμερα στη μονή του Μεγάλου Μετεώρου υπάρχουν κι άλλοι μικρότεροι ναοί: του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (16^{ος} αιώνας), των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης (18^{ος} αιώνας), του αγίου Αθανασίου (κοντά στην είσοδο της μονής) και του αγίου Νεκταρίου.

Ο τουρίστας μπορεί να θαυμάσει τις αξιόλογες τοιχογραφίες στο ναό και το νάρθηκα της μονής που όπως αναφέρεται είναι έργα του Τζώρτζη, μαθητή του Θεοφάνη του Κρητός και στο ιερό τις τοιχογραφίες βυζαντινής τέχνης της Μακεδονίτικης σχολής. Επίσης μπορεί να χαρεί την τράπεζα, όπου αποτελεί σπουδαίο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα και την εστία (μαγειρείο), όπου εκτίθενται παλιά χάλκινα, πήλινα και ξύλινα μαγειρικά και άλλα σκεύη. Αυτά έγιναν επί ηγουμενίας του Συμεών ο οποίος λόγω της δραστηριότητας και του οικοδομικού του έργου θεωρείται ο τρίτος κτίτορας

της Μονής. Άλλα σημαντικά κτίσματα είναι το νοσοκομείο - γηροκομείο, ο πύργος όπου δεσπόζει ο εξώστης με το δίκτυ, η κλίμακα ανόδου (ξύλινη ανεμόσκαλα κατακόρυφη στο βράχο) και το οστεοφυλάκιο.

Στην Μονή του Μεγάλου Μετεώρου φυλάσσονται έργα μεγάλης ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας όπως φορητές μεταβυζαντινές εικόνες, παλαιά περίτεχνα ξυλόγλυπτα, χρυσοκέντητα και αργυρά χειροτεχνήματα. Στη βιβλιοθήκη της Μονής, η οποία αποτελεί την πλουσιότερη και αξιολογότερη μοναστηριακή βιβλιοθήκη διασώζονται χειρόγραφοι κώδικες, πολλοί από τους οποίους αποτελούν αξιόλογα κειμήλια τέχνης. Εκεί υπάρχει ο αρχαιότερος κώδικας σε όλα τα Μετέωρα και ίσως σε όλο τον ελλαδικό χώρο. Επίσης φυλάσσονται βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεότερα έγγραφα, χρυσόβουλά, μητροπολιτικά έγγραφα και πατριαρχικά σιγίλια (Δ.Ζ. Σοφιανού).

2.5.2 Ιερά Μονή Βαρλαάμ

Η Ιερά Μονή Βαρλαάμ βρίσκεται σε ένα επιβλητικό βράχο πολύ κοντά και απέναντι από τη Μονή του Μεγάλου Μετεώρου, αλλά αρκετά μικρότερος σε έκταση στο πλάτωμα με ύψος 373 μέτρα. Πρώτος οίκησε στο βράχο ο αναχωρητής Βαρλαάμ, σύγχρονος του Οσίου Αθανασίου του Μετεωρίτη, από τον οποίο πήρε το όνομα του η Μονή. Το 1350 μ.Χ. έκτισε στο βράχο μερικά κελιά και ένα ναό αφιερωμένο τους Τρεις Ιεράρχες. Αργότερα αφού για χρόνια ήταν ερημική περιοχή, το 1518 μ.Χ. ανέβηκαν στο βράχο τα δύο αυταδέλφια Νεκτάριος (+1544) και Θεοφάνης (+1550), από την αρχοντική οικογένεια Αψαράδων από τα Ιωάννινα, οι οποίοι ανοικοδόμησαν στα ερείπια των παλαιών κτισμάτων τον ναό των Τριών Ιεραρχών και αργότερα τους ναούς των Αγίων Πάντων και Ιωάννου του Προδρόμου.

Η ανάβαση στο βράχο ήταν αρκετά δύσκολη. Αρχικά πραγματοποιούνταν με διαδοχικές σκαλωσιές στηριγμένες σε δοκάρια σφηνωμένα σε τρύπες μέσα στα βράχια, ενώ αργότερα αντικαταστάθηκαν με μεγάλες ανεμόσκαλες και με δίκτυ, όπου τραβούσαν αυτούς που δεν τολμούσαν να ανεβούν με την ανεμόσκαλα, το οποίο χρησιμοποιείται ακόμα για τη μεταφορά των τροφίμων προς τη Μονή. Το 1923 λαξευτήκαν στον βράχο 195 σκαλιά, τα οποία οδηγούν τους επισκέπτες με άνεση και ασφάλεια στην κορυφή.

Ο ναός των Αγίων Πάντων κτίστηκε στο 1542 μ.Χ. και αποτελεί το καθολικό της Μονής. Ο κυρίως ναός τοιχογραφήθηκε 6 χρόνια αργότερα, το 1548, από τον διάσημο

Θηβαίο ζωγράφο Φράγκο Κατελάνο όπου φανερώνεται ο ρεαλισμός, η αφηγηματική λεπτομέρεια και η επίδρασή του από ιταλικά πρότυπα. Ο νάρθηκας τοιχογραφήθηκε το 1566 από τους αυτάδελφους Θηβαίους αγιογράφους Γεώργιο ιερέα και σακελάριο Θηβών και τον Φράγκο όπου έδωσαν μια ιδιαίτερη αίγλη στο ναό εφόσον τον στόλισαν με ψηφίδες σε διάφορα σχέδια από μάρμαρο και ελεφαντοστόν. Στο νάρθηκα του ναού υπάρχει ο τάφος των οσίων κτιτόρων Νεκταρίου και Θεοφάνη, τον οποίο τα δύο αδέρφια αγιογράφησαν παριστάνοντας τους κτήτορες να κρατάνε από κοινού ομοίωμα του ναού (Θεοχάρης Μ. Προβατάκης).

Εικόνα 8:

Πηγή: <http://www.monastiria.gr/>

2.5.3 Ιερά Μονή Ρουσάνου

Η γυναικεία Ιερή Μονή Ρουσάνου βρίσκεται στο κέντρο του αγιομετεωρίτικου χώρου, ανάμεσα στα μοναστήρια Αγίας Τριάδας και Βαρλαάμ, πάνω στην κορυφή ενός λεπτού κατακόρυφου βράχου. Επιπλέον, στα ανατολικά της μονής φαίνεται η γυναικεία μονή του Αγίου Στεφάνου και δυτικά η μονή του Μεγάλου Μετεώρου.

Εικόνα 9:

Πηγή: <http://enakathemera.blogspot.com/>

Η μονή ιδρύθηκε το 1529, με κτίτορες τους αυταδελφούς ιερομόναχους Οσίους Ιωάσαφ και Μάξιμο, που ήρθαν από τα Γιάννενα. Το μοναστήρι ξαναλειτούργησε με την συγκατάθεση του ηγούμενου της μονής του Μεγάλου Μετεώρου και με την ευλογία του μητροπολίτη Λαρίσης Βησσαρίωνα (+1541). Το 1980 η μονή ανακαινίστηκε ριζικά από την αρμόδια Αρχαιολογική

Υπηρεσία της περιοχής και λειτουργεί ως γυναικείο μοναστήρι κάτω υπό την πνευματική καθοδήγηση του Μητροπολίτη Τρίκης και Σταγίων Κυρίου Αλεξίου Μιχαλοπούλου. Φαίνεται πάντως, το όνομα Ρουσάνου η μονή το πήρε από τον πρώτο ιδρυτή που ονομαζόταν Ρουσάνο.

Το μοναστήρι είναι ένα τετραώροφο συγκρότημα που πήρε τη μορφή του, κατά την Τρίτη δεκαετία του 16 αιώνα. Στο ισόγειο βρίσκονται τα κελλιά και το καθολικό, ενώ στους ορόφους βρίσκονται το αρχονταρίκι, τα δωμάτια υποδοχείς και βοηθητικοί χώροι. Μέχρι το 1897 η ανάβαση στο μοναστήρι γινόταν με ανεμόσκαλα. Σήμερα, δυο ξύλινες γέφυρες και πλατιά σκαλοπάτια εξυπηρετούν μοναχούς και επισκέπτες.

Το Καθολικό της μονής είναι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος και είναι αγιορείτικου τύπου, όπως και των υπόλοιπων μονών. Είναι βυζαντινού ρυθμού, με πολυγωνικό τρούλο και σπουδαίες τοιχογραφίες. Τέλος, η μονή τιμά και την μνήμη της Αγίας Βαρβάρας στις 4 Δεκεμβρίου (<http://www.roussanou.gr/>).

2.5.4 Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας

Η Ιερή Μονή της Αγίας Τριάδος είναι κτισμένη πάνω σε ένα μεγαλόπρεπο βράχο, βορειοδυτικά της μονής του Αγίου Στεφάνου. Νότια από την μονή φαίνεται η πόλη της Καλαμπάκας, ο Πηνειός ποταμός και τα βουνά Κόζιακα και Πίνδου. Από δυτικά φαίνεται η μονή Μεγάλου Μετεώρου και η μονή Βαρλαάμ.

Εικόνα 10:
Πηγή: <http://enakathemera.blogspot.com/>

Αρχικά, η ανάβαση στο μοναστήρι γινόταν από ανεμόσκαλα και με παραδοσιακό δίχτυ. Η σημερινή σκάλα με τα 140 σκαλοπάτια που χρησιμοποιούν οι μοναχοί και οι επισκέπτες κατασκευάστηκε το 1925 από τον ηγούμενο της μονής Νικάνδρου Σταθοπούλου και από τον Μητροπολίτη Τρίκης και Σταγίων Πολυκάρπου Θωμά. Αργότερα, το 1970 έγινε και ένας εναέριος μεταφορέας πραγμάτων για τις ανάγκες της μονής.

Σύμφωνα με μαρτυρίες η μονή κτίστηκε, το 1438 από τον μοναχό Δομέτιο. Ειδικοί υποστηρίζουν ότι η Μονή της Αγίας Τριάδας είναι το τρίτο αρχαιότερο μοναστήρι των

Μετεώρων. Οι ιστορικές πηγές, βεβαιώνουν πως χρειάστηκαν 18 χρόνια για να κτίσουν το μοναστήρι, συγκεκριμένα από 1458 – 1476 μ.Χ.. Κατά την παράδοση χρειάστηκαν εβδομήντα χρόνια μέχρι να ανεβάσουν τα υλικά στα βράχια για να ξεκινήσουν το χτίσιμο.

Ο σημερινός κύριος ναός (καθολικό) κτίστηκε το 1476, και η τοιχογράφηση του έγινε το 1476 από τα αυταδέλφια ιερέα Αντώνιο και Νικόλαο. Ο ναός είναι αφιερωμένος στην Αγία Τριάδα και είναι μικρός σταυροειδής δικιόνιος με τρούλο στην στέγη του. Ο δεύτερος ναός της μονής κτίστηκε το 1682 και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Στο Λαογραφικό μουσείο της ανδρώας μονής, υπάρχουν παλαιά σκεύη, υφαντά, εργαλεία και αντικείμενα της λαϊκής τέχνης. Επίσης, από το 1953 φυλάσσονται στο σκευοφυλάκιο της Μονή Αγίου Στεφάνου, 124 χειρόγραφα τα οποία ανήκουν στην Μονή Αγίας Τριάδας. Τέλος, ο επίσκοπος Σταγών Παΐσιος χάρισε στην μονή την προσωπική του βιβλιοθήκη (περιλάμβανε σπάνια παλαιότυπα) η οποία καταστράφηκε στα χρόνια της κατοχής από τους Γερμανούς και Ιταλούς (Μιτσικώστα.Θ. Μ.).

2.5.5 Ιερά Μονή Αγίου Στεφάνου

Η γυναικεία μονή Αγίου Στεφάνου βρίσκεται στην νοτιοανατολική πλευρά των Μετεώρων, πάνω ακριβώς από την Καλαμπάκα. Είναι το μοναδικό μοναστήρι στα Μετέωρα που επισκέπτεται κανείς χωρίς να ανεβεί σκαλιά, εφόσον υπάρχει μια μόνιμη γέφυρα 8 μέτρων.

Αναφέρεται ότι η μονή, στις αρχές του 14^{ου} αιώνα ήταν κοινόβιο με

Εικόνα 11:
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

επικεφαλή τον μοναχό Ιερεμία. Όμως, ως επίσημοι κτίτορες της μονής τιμώνται, ο Όσιος Αντώνιος το πρώτο μισό του 15 αιώνα και ο Όσιος Φιλόθεος στα μέσα του 16^{ου} αιώνα. Ο πρώτος ναός του μοναστηριού είναι μια μονόκλιτη βασιλική και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Στέφανο. Το 1798, στα χρόνια του επισκόπου Σταγών Παΐσιου και ηγουμένου Αμβροσίου κτίστηκε ο δεύτερος ναός της μονής αφιερωμένος στον Άγιο

Χαράλαμπο. Το 1398 ο Βόρνικος Δραγουμάρης πρόσφερε την κέρα του Αγίου Χαράλάμπους στην μονή, και μέχρι τις μέρες μας επιτελεί πολλά θαύματα.

Κατά το έτος 1857, το μοναστήρι του Αγίου Στεφάνου, με ηγούμενο Κωνσταντίνο, διακρίθηκε για την πολύτιμη προσφορά του στην ελληνική παιδεία και τα γράμματα. Έκτισε την Κωνσταντιν Διμ. Σχολή Καλαμπάκας και πρόσφερε μεγάλα ποσά (80.000 περίπου χρυσές δραχμές) για την ανέγερση γυμνασίου στα Τρίκαλα. Πρόσφατα, στη δεκαετία του 1970 λειτούργησε με επιτυχία στην Μονή, ορφανοτροφείο – δημοτικό σχολείο θηλέων με δασκάλες μοναχές.

Το μοναστήρι το 1888 αριθμούσε τριάντα ένα μοναχούς, ενώ αργότερα, το 1960 σχεδόν ερημώθηκε. Το 1961 μετατράπηκε σε γυναικείο και σήμερα βρίσκεται σε ανθηρά κατάσταση.

Η τράπεζα της μονής μετατράπηκε σε Μουσείο και είναι ανοικτό προς τους επισκέπτες. Περιλαμβάνει σημαντικά κειμήλια όπως μεταβυζαντινές εικόνες, χειρόγραφα (147), υφαντά, χρυσοκέντητα άμφια ξυλόγλυπτα κ.α. (Δ.Ζ. Σοφιανού).

2.5.6 Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά

Η πρώτη μονή που συναντάει κανείς ανεβαίνοντας από το χωριό Καστράκι στα Μετέωρα είναι η ανδρώα Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά. Βρίσκεται ανάμεσα στις ερειπωμένες μονές, του Ιωάννου του Προδρόμου, Αγίας Μονής,

Παντοκράτορα και Δούμπιανης.

Εικόνα 12:
Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Για το όνομα της Μονής «Αναπαυσά» ακούστηκαν πολλές ερμηνείες, προφανώς πρόκειται για το όνομα κάποιου που έκτισε τη μονή. Ειδικοί ισχυρίζονται ότι η μονή κτίστηκε στα τέλη του 15^{ου} αιώνα, ενώ από αρχιτεκτονικές ενδείξεις δίνουν την άποψη ότι ο ναός κατασκευάστηκε στα τέλη του 13^{ου} ή 14^{ου} αιώνα. Το μοναστήρι ανακαινίστηκε ριζικά στις αρχές του 16^{ου} αιώνα οπότε και ο ναός του Αγίου Νικολάου ανεγέρθηκε εκ θεμελίων από τον μητροπολίτη Λαρίσης Άγιο Διονύσιο τον Ελεήμονα.

Ο βράχος όπου βρίσκεται η μονή έχει πολύ μικρή επιφάνεια, για αυτό και η μονή κτίστηκε σε πατώματα. Στον πρώτο όροφο βρίσκεται η κρύπτη και το παρεκκλήσιο του Αγίου Αντωνίου και στον τελευταίο όροφο βρίσκεται το Οστεοφυλάκιο, το παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννου και η παλαιά τράπεζα που σήμερα χρησιμοποιείτε ως χώρος υποδοχής.

Το Δεκέμβριο του 1909 παρόλο που το μοναστήρι ήταν ερειπωμένο, ο Ν. Βέης επισκέφθηκε την μονή και κατάγραψε τα χειρόγραφα της. Ανακάλυψε 50 περίπου κώδικες, τους οποίους τους μετέφερε στην Μονή της Αγίας Τριάδας για μεγαλύτερη ασφάλεια όπου ανήκουν μέχρι σήμερα. Κατά την δεκαετία του 1960 η μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά ανακαινίστηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία της περιοχής, όπου έγινε συντήρηση των παλιών τοιχογραφιών (Θεοχάρης Μ. Προβατάκης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Σκοπός της επιτόπιας έρευνας

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθεί ο ρόλος του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή των Μετεώρων και πιο συγκεκριμένα να διερευνηθεί ο βαθμός συμβολής των έξι εν ενεργεία μοναστηριών των Μετεώρων στην Τοπική Ανάπτυξη της Καλαμπάκας μέσω της στατιστικής επεξεργασίας ερωτηματολογίου που συμπληρώθηκε από επισκέπτες.

3.2 Μεθοδολογία της επιτόπιας έρευνας

Η επιτόπια έρευνα διενεργήθηκε τον Ιούνιο του 2015 και τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν στην Ιερά Μονή Ρουσάνου. Συμπληρώθηκαν συνολικά 128 ερωτηματολόγια που απευθύνονταν σε επισκέπτες – τουρίστες. Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία από άνδρες και γυναίκες και η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω προσωπικών συνεντεύξεων με τη χρήση ερωτηματολογίων. Η μελέτη έγινε με την χρήση ερωτηματολογίων, εφόσον αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται ευρέως, τα αποτελέσματα της είναι γρήγορα και έχει χαμηλό κόστος. Το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται στο παράρτημα και μεταφράστηκε στα Αγγλικά.

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε δυο μέρη, το Πρώτο Μέρος αποτελείται από 10 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και σε ορισμένες ερωτήσεις υπάρχει η δυνατότητα επιλογής περισσότερων από μια απαντήσεων και αναφέρονται σε δημογραφικά δεδομένα. Το Δεύτερο Μέρος, αποτελείται από 11 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και υπάρχει επίσης η δυνατότητα σε ορισμένες ερωτήσεις η επιλογή περισσότερων από μια απαντήσεων και αναφέρονται σε γενικά στοιχεία.

Ακόμη, για το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο οι απαντήσεις του δείγματος καταχωρήθηκαν στο πρόγραμμα της Microsoft Excel, για την κατασκευή διαγραμμάτων.

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος υποθέσεων χ^2 , για να διερευνηθεί αν υπάρχουν ή όχι σημαντικές στατιστικές διαφορές στις απαντήσεις που δόθηκαν στις διαφορετικές κατηγορίες επισκεπτών με βάση των δημογραφικών τους χαρακτηριστικών. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε και ο υπολογισμός του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης r του Pearson ο οποίος δίνει ένα μέτρο του μεγέθους της γραμμικής συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών.

3.3 Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της επιτόπιας έρευνας

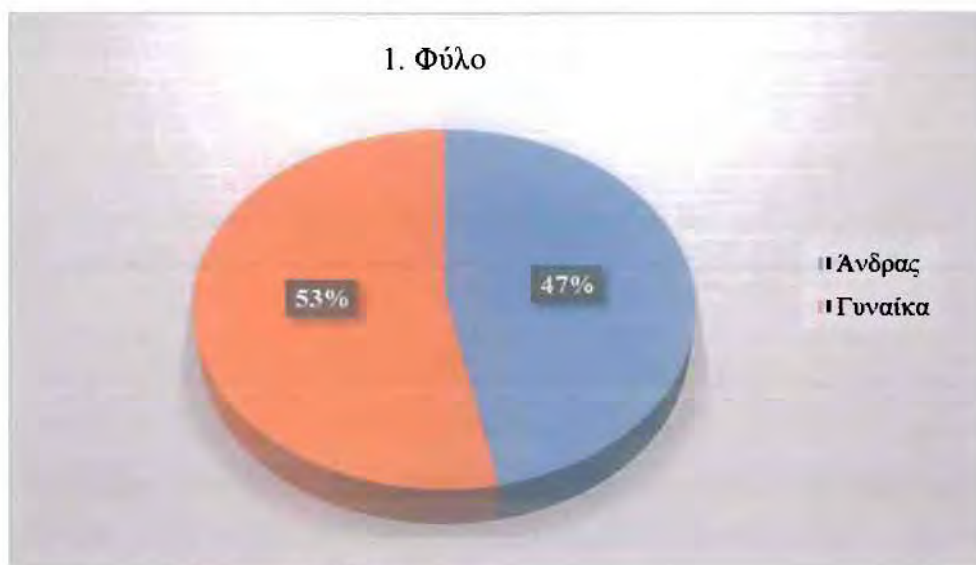
Από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων ακολουθούν τα αποτελέσματα τις επιτόπιας έρευνας. Στην αρχή, αναφέρονται τα προσωπικά δεδομένα του δείγματος όπως το φύλλο, ηλικία, τόπο μόνιμης κατοικίας, οικογενειακή κατάσταση, επίπεδο μόρφωσης, επάγγελμα, οικογενειακό εισόδημα. Στην συνέχεια θα αναλυθούν τα αποτελέσματα του Δεύτερου Μέρους που αναφέρονται σε γενικές πληροφορίες όπως λόγο επίσκεψης στη περιοχή, τόπο διαμονής, αριθμό διανυκτερεύσεων, επιλογή μέσου μεταφοράς, και δαπάνες που θα κάνουν στην περιοχή.

3.3.1 Δημογραφικά δεδομένα δείγματος

Μέρος Πρώτο – Προσωπικές Πληροφορίες

1. Φύλο

Το παρακάτω γράφημα παρουσιάζει το φύλο του δείγματος της έρευνας, όπου στο σύνολο των ερωτωμένων οι περισσότεροι ήταν γυναίκες με ποσοστό 53% ενώ οι άνδρες αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό 47% του συνόλου.

Διάγραμμα 1: Ποσοστά Φύλου

2. Ηλικία

Όσον αφορά την ηλικία παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο μέρος του 39% δείγματος βρισκόταν στις ηλικίες 41-55, το 28% ήταν ηλικίας 26-40, το 27% ήταν 56 και άνω ενώ το 6% ήταν ηλικίας 18-25. Κανένα από τα άτομα του δείγματος δεν είχε ηλικία κάτω των 18.

Διάγραμμα 2: Ποσοστά Ηλικίας

3. Τόπος μόνιμης κατοικίας

3.1 Τόπος μόνιμης κατοικίας (Ηπειροι)

Στα προσωπικά στοιχεία του δείγματος συγκαταλέγεται και το ποσοστό προέλευσης των ερωτηθέντων. Η πλειοψηφία (70%) των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι κατοικούν σε χώρα της Ευρώπης. Ακολουθεί η Ασία με ποσοστό 22% και η Αμερική με 6%. Τέλος, η Ωκεανία με ποσοστό μόλις 2%.

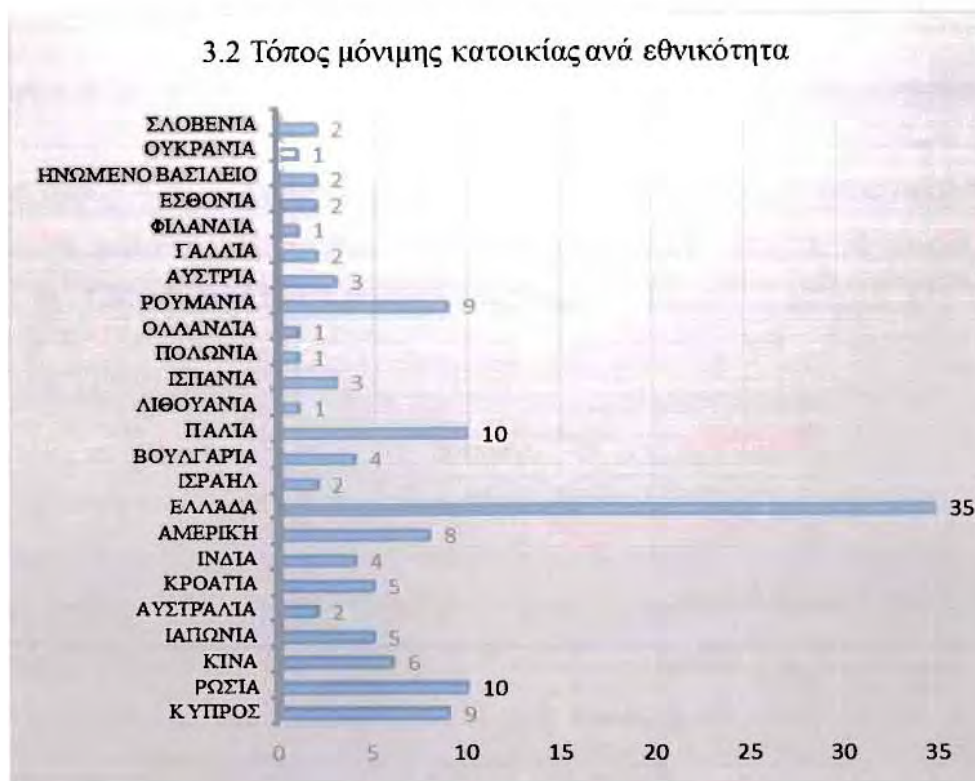

Διάγραμμα 3.1: Ποσοστά τόπου μόνιμης κατοικίας Ήπειροι

3.2 Τόπος μόνιμης κατοικίας ανά εθνικότητα

Στο Διάγραμμα 3.2 παρατηρούμε ότι το 35% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχονται από την Ελλάδα, το 10% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχεται από την Ιταλία και την Ρωσία, ενώ το 9% του συνόλου, χώρα προέλευσης τους είναι η Ρουμανία και η Κύπρος. Στην συνέχεια, ακολουθούν οι Αμερικάνοι με ποσοστό 8%, και με ποσοστό 6% οι Κινέζοι. Ποσοστό 5% του συνόλου των ερωτηθέντων έχουν αυτοί που προέρχονται από την Ιαπωνία και Κροατία. Το 4% του συνόλου των ερωτηθέντων χώρα προέλευσης τους είναι το Βούλγαροι, και η Ινδία. Το ποσοστό 3% οι ερωτηθέντες που προέρχονται από την Αυστρία και από την Ισπανία. Ποσοστό 2% του συνόλου των ερωτηθέντων έχουν οι Σλοβένοι, οι Άγγλοι, οι Εσθονοί, οι Γάλλοι, οι Ισραηλίτες και οι Αυστραλοί αντίστοιχα. Τέλος, το 1% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχονται από την Ουκρανία, την Φιλανδία, την Ολλανδία, την Πολωνία και την Λιθουανία αντίστοιχα.

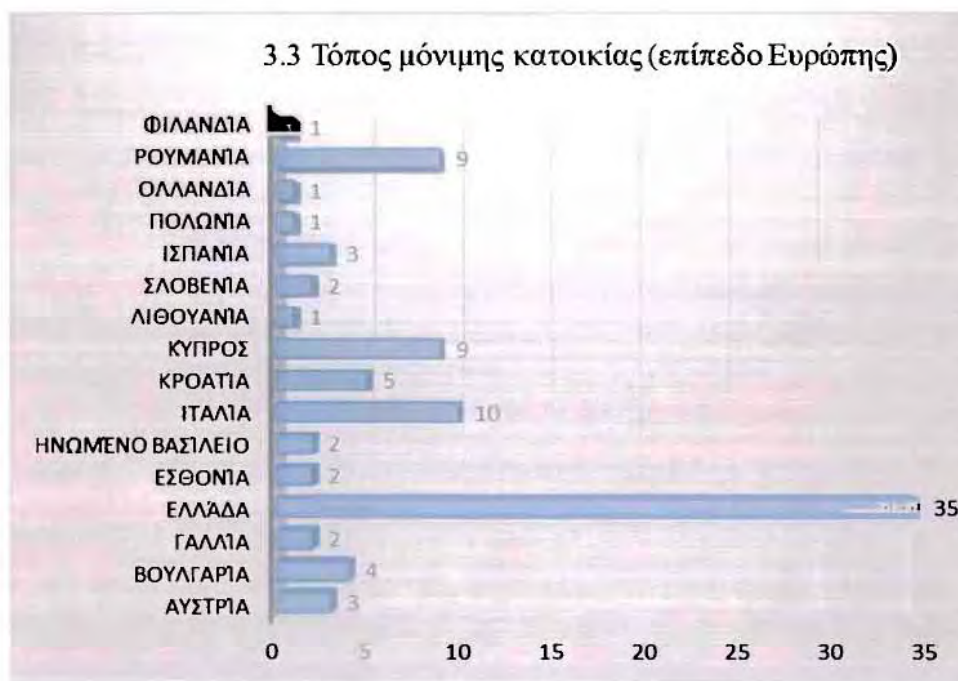
3.2 Τόπος μόνιμης κατοικίας ανά εθνικότητα

Διάγραμμα 3.2: Ποσοστά τόπων μόνιμης ανά εθνικότητα

3.3 Τόπος μόνιμης κατοικίας (επίπεδο Ευρώπης)

Όσον αφορά τις χώρες της Ευρώπης, το 35% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχεται από την Ελλάδα, το 10% από την Ιταλία και το 9% από την Ρουμανία και την Κύπρο.

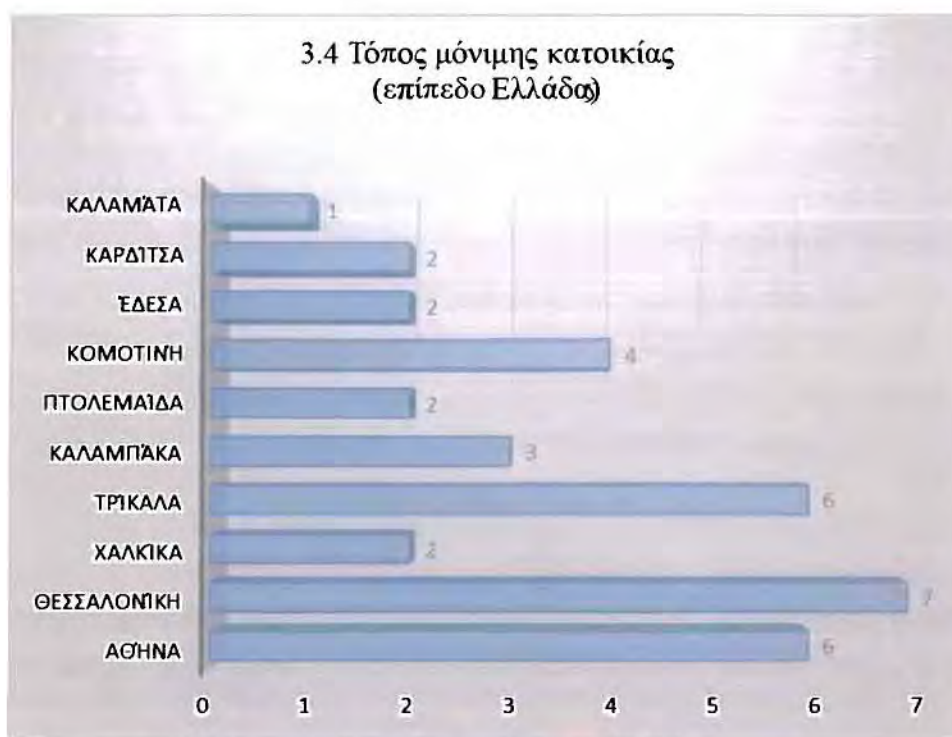

Διάγραμμα 3.3: Ποσοστά τόπων μόνιμης (επίπεδο Ευρώπης)

Στη συνέχεια παρατηρούμε το 5% του συνόλου των ερωτηθέντων χώρα προέλευσης είναι η Κροατία και με 4% η Βουλγαρία. Ποσοστό 3% έχουν αυτοί που προέρχονται από την Αυστρία και την Ισπανία. Το 2% του συνόλου των ερωτηθέντων χώρα προέλευσης τους είναι η Σλοβενία, η Αγγλία, η Εσθονία και η Γαλλία αντίστοιχα. Τέλος, το 1% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχονται από την Φιλανδία, την Ολλανδία, την Πολωνία και την Λιθουανία αντίστοιχα.

3.4 Τόπος μόνιμης κατοικίας (επίπεδο Ελλάδας)

Παρατηρούμε σε επίπεδο Ελλάδας ότι ποσοστό 7% του συνόλου των ερωτηθέντων έχουν τόπο μόνιμης κατοικίας την Θεσσαλονίκη ακολουθούν με ποσοστό 6% οι ερωτηθέντες που προέρχονται από τα Τρίκαλα και την Αθήνα. Αυτοί που προέρχονται από την Κομοτηνή αποτελούν το 4% και από την Καλαμπάκα το 3% του συνόλου των ερωτηθέντων. Το ποσοστό 2% του συνόλου των ερωτηθέντων κατοικούν στην Καρδίτσα, την Έδεσσα, την Πτολεμαίδα και την Χαλκίδα. Τέλος, μόλις το 1% του συνόλου των ερωτηθέντων προέρχονται από την Καλαμάτα.

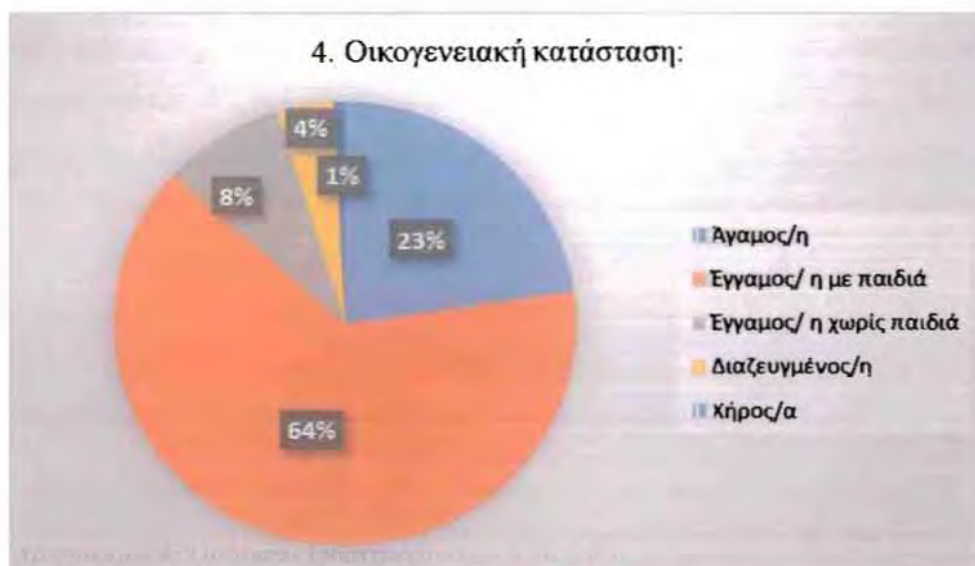

Διάγραμμα 3.4: Ποσοστά τόπου μόνιμης (επίπεδο Ελλάδας)

Όπως παρατηρήσαμε στα παραπάνω διαγράμματα 3.1, 3.2 και 3.3 οι τουρίστες επισκέπτονται τους ιερούς τόπους, ανεξαρτήτως θρησκευτικού πιστεύω, είτε κινούμενοι από περιέργεια είτε από ενδιαφέρον.

4. Οικογενειακή Κατάσταση

Όπως παρατηρείται στο διάγραμμα 4 το ποσοστό των 64% που απάντησε ήταν έγγαμοι με παιδιά, ενώ το υπόλοιπο 23% ήταν άγαμοι. Έπειτα ακολουθούν τα ποσοστά, 8% για

Διάγραμμα 4: Ποσοστά Οικογενειακής κατάστασης

τους έγγαμους χωρίς παιδιά, το 4% για τους διαζευγμένους και ένα πολύ μικρό ποσοστό 1% των ερωτημένων, ήταν χήροι.

5. Μορφωτικό επίπεδο - Εκπαίδευση

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 52% ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ, ακολουθούν αυτοί που έχουν τελείωση το λύκειο με ποσοστό 23%, στη συνέχεια οι τελειόφοιτοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού με

Διάγραμμα 5: Ποσοστά Μορφωτικού επιπέδου - Εκπαίδευσης

ποσοστό 10% και 7% αντίστοιχα, έπειτα οι απόφοιτοι ΤΕΙ με ποσοστό 6% και τέλος το μικρότερο ποσοστό κατέχουν οι ερωτηθέντες κάτοχοι απολυτηρίου δημοτικού και γυμνασίου με ποσοστό 1%.

6. Επάγγελμα

Τα περισσότερα άτομα του δείγματος είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστά 30% και 27% αντίστοιχα. Ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες με 22%, οι συνταξιούχοι με 7%, οι φοιτητές και οι οικοκυρές με ποσοστό 5%. Τέλος, έχουμε το μικρότερο ποσοστό 4% του δείγματος οι οποίοι είναι άνεργοι.

Διάγραμμα 6: Ποσοστά Επαγγέλματος

7. Οικογενειακό εισόδημα

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 6 οι περισσότεροι έχουν εισόδημα από 10.001 – 20.000 με ποσοστό 32%, ακολουθούν τα άτομα του δείγματος με εισόδημα 0 – 10.000 με ποσοστό 23% και με εισόδημα 30.001 – 40.000 το 14% του δείγματος. Στη συνέχεια ακολουθούν τα άτομα με εισόδημα 20.001 – 30.000 (11%), το 50.001 – 60.000 (9%), το 60.000 και άνω (7%) και τέλος το 40.001 – 500.00 με ποσοστό μόλις 4%.

7. Οικογενειακό εισόδημα

Διάγραμμα 7: Ποσοστά Οικογενειακού εισοδήματος

Μέρος Δεύτερο – Γενικές πληροφορίες

1. Πόσες φορές επισκεφθήκατε τα Μετέωρα;

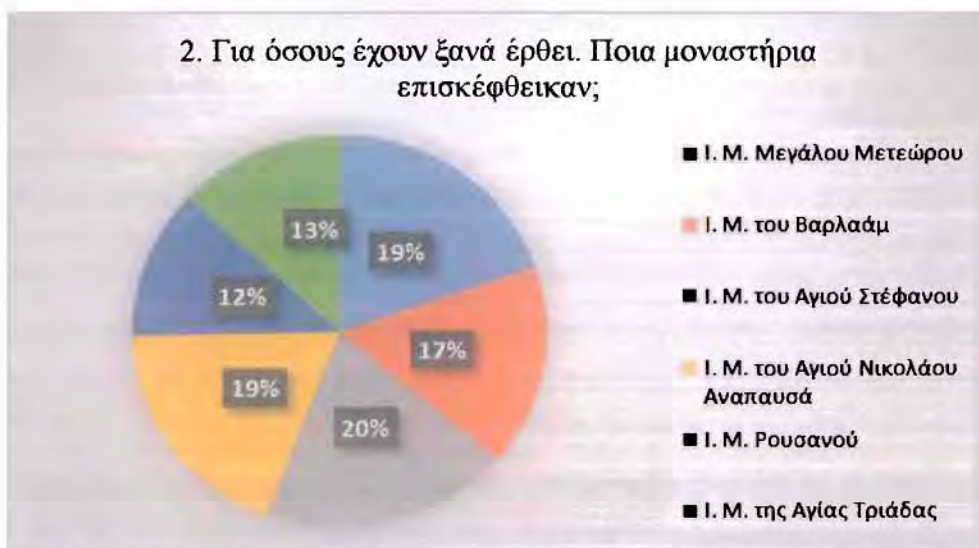
Στο διάγραμμα 4 παρατηρούμε ότι το 60% των ερωτηθέντων επισκέφθηκαν για πρώτη φορά τα Μετέωρα. Ακολουθούν, οι ερωτηθέντες που απάντησαν ότι επισκέφθηκαν την περιοχή 2^η και περισσότερες από πέντε φορές, με ποσοστό ίσο με 16%. Οι ερωτηθέντες που επισκέφθηκαν την περιοχή 3^η, 4^η και 5^η φορά έχουν τα μικρότερα ποσοστά, με 5%, 2% και 1% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 8: Ποσοστά επισκεψιμότητας στην περιοχή των Μετεώρων

2. Για όσους έχουν ξανά έρθει. Ποια μοναστήρια επισκέφθηκαν;

Αναφορικά για όσους έχουν ξανά έρθει στο μοναστηριακό συγκρότημα των Μετεώρων,

Διάγραμμα 9: Ποσοστά επισκεψιμότητας ανά μοναστήρι (για όσους έχουν επισκεφθεί στο παρελθόν τα Μετέωρα)

βλέπουμε στο Διάγραμμα 9 ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 20% των ερωτηθέντων επισκέφθηκαν την Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου, ακολουθούν η Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου και η Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά με ποσοστό ίσο 19%, η Ιερά Μονή του Βαρλαάμ με ποσοστό 17%, η Ιερά Μονή Ρουσάνου με ποσοστό 12%, και τέλος η Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδας με ποσοστό 13%.

3. Εκτός από αυτό το μοναστήρι ποιο άλλο μοναστήρι σκοπεύετε να επισκεφθείτε;

Απαντώντας το ερώτημα ποιο άλλο μοναστήρι σκοπεύετε να επισκεφθείτε εκτός από αυτό το μοναστήρι (την Ιερά Μονή Ρουσάνου)¹, παρατηρούμε ότι το ποσοστό 27% των ερωτηθέντων σκόπευαν να επισκεφτούν την η Ιερά Μονή του Βαρλαάμ. Ακολουθεί με ποσοστό 24% ως απάντηση στην ίδια ερώτηση η επίσκεψη στην Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου. Επρόκειτο να επισκεφτούν την η Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου οι ερωτηθέντες με ποσοστό 18%, την Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδας με ποσοστό 17% και τέλος, ποσοστό 14% την Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά.

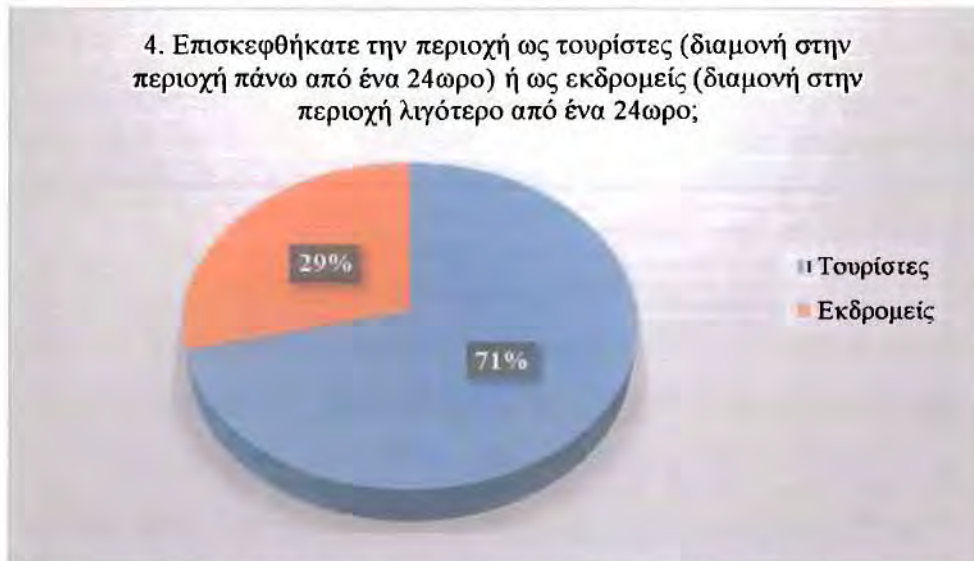

Διάγραμμα 10: Ποσοστά επισκεψιμότητας ανά μοναστήρι (εκτός από την Ιερά Μονή Ρουσάνου)

¹ Η Ιερά Μονή Ρουσάνου είναι το μοναστήρι όπου απαντήθηκαν τα ερωτηματολόγια για αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται στο διάγραμμα 10.

4. Επισκεφθήκατε την περιοχή ως τουρίστες (διαμονή στην περιοχή πάνω από ένα 24ωρο) ή ως εκδρομείς (διαμονή στην περιοχή λιγότερο από ένα 24ωρο);

Το 1963 στην Ρώμη έγινε η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για διεθνή ταξίδια και τουρισμό. Σύμφωνα με την διάσκεψη τουρίστες είναι άτομα που επισκέπτονται μια περιοχή και διαμένουν σε αυτήν επί ένα 24ωρο, ενώ εκδρομείς είναι άτομα που επισκέπτονται μια περιοχή και διαμένουν σε αυτήν λιγότερο από ένα 24ωρο. Στο παρακάτω διάγραμμα (11), παρατηρούμε το ποσοστό των τουριστών με 71% και των εκδρομών με 29%.

Διάγραμμα 11: Ποσοστά κατηγοριοποίησης των ερωτηθέντων τουρίστες και εκδρομείς

5. Για ποιους λόγους επισκεφθήκατε την περιοχή;

Οι δυο κύριοι λόγοι που προτιμούν να επισκεφτούν οι ερωτώμενοι την περιοχή είναι οι

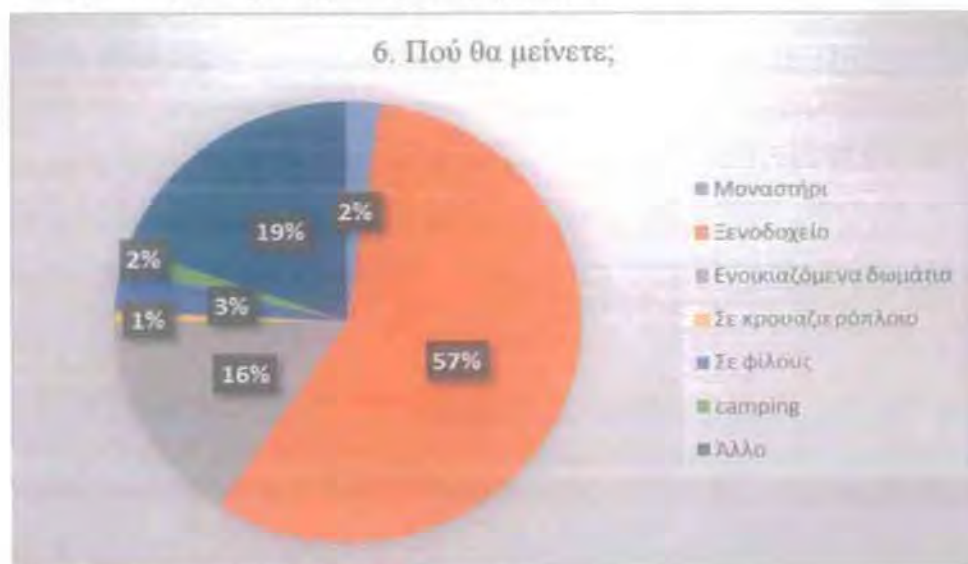

Διάγραμμα 12: Ποσοστά λόγου επίσκεψης στην περιοχή των Μετεώρων

διακοπές και ο Θρησκευτικός τουρισμός με 56% και 34%. Για επαγγελματικούς λόγους το 6% και για άλλους λόγους το 4%. Τέλος, κανένας δεν επισκέφθηκε την περιοχή για να συμμετέχει σε συνέδριο.

6. Πού θα μείνετε;

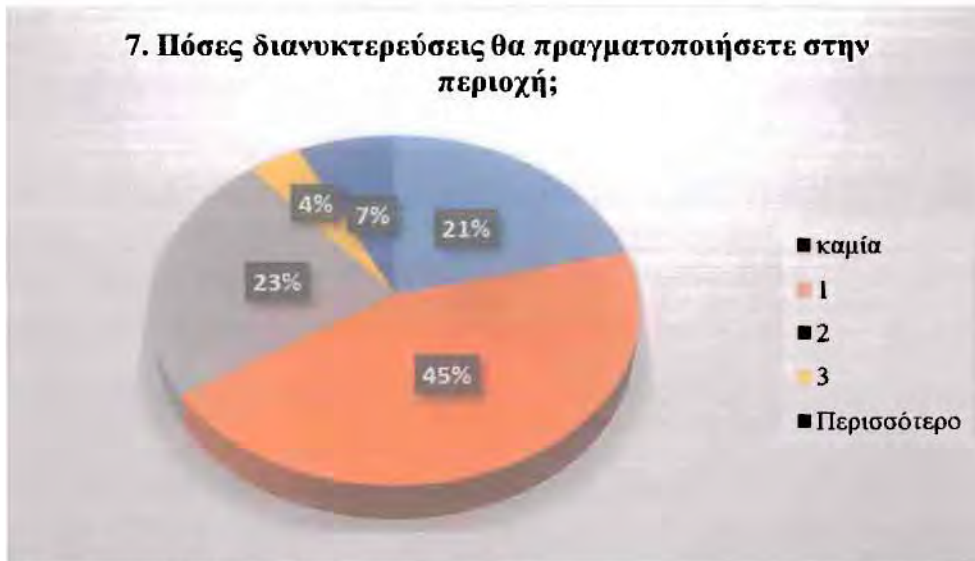
Όπως φαίνεται στο παρακάτω ερώτημα 'Που θα μείνετε;' τα αποτελέσματα είναι ως εξής: την πλειοψηφία έχει με ποσοστό 57% η επιλογή διαμονής σε ξενοδοχείο και ακολουθεί με 19% η επιλογή σε άλλους χώρους. Το 16% των ερωτηθέντων επιλέγουν να διαμείνουν σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, η διαμονή σε φίλους με ποσοστό 3%, με ποσοστό 2% η επιλογές διανυκτέρευσης σε camping και σε μοναστήρι. Τέλος, με ποσοστό 1% η επιλογή διαμονής σε κρουαζιερόπλοια.

Διάγραμμα 13: Ποσοστά χώρου διαμονής

7. Πόσες διανυκτερεύσεις θα πραγματοποιήσετε στην περιοχή;

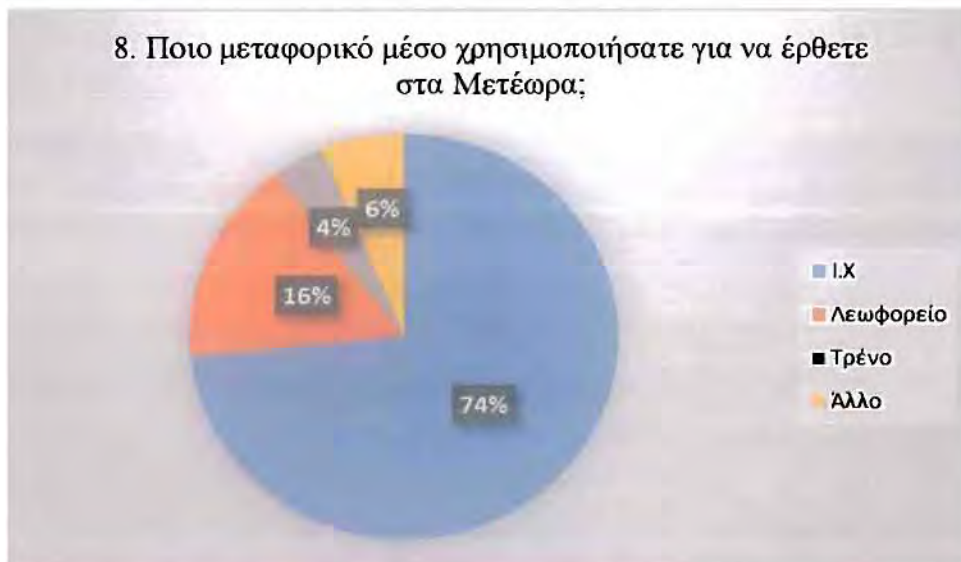
Όσον αφορά την διάρκεια της επίσκεψης, το μεγαλύτερο ποσοστό (45%) των ερωτηθέντων επιλέγουν να πραγματοποιήσουν 1 διανυκτέρευση, ακολουθούν με ποσοστό 23% τα άτομα που πραγματοποιούν 2 διανυκτερεύσεις. Στη συνέχεια ακολουθούν τα άτομα που δεν θα διανυκτερεύσουν στη περιοχή ούτε μια βραδιά με ποσοστό 21%. Το αμέσως επόμενο ποσοστό (7%) κατείχαν οι ερωτηθέντες για περισσότερες των τριών διανυκτερεύσεων, ενώ μικρό ποσοστό επιλέγει να πραγματοποιήσει 3 διανυκτερεύσεις με ποσοστό 4%.

Διάγραμμα 14: Ποσοστά διανυκτερεύσεων

8. Ποιο μεταφορικό μέσο χρησιμοποιήσατε για να έρθετε στα Μετέωρα;

Όσον αφορά το μεταφορικό μέσο που χρησιμοποίησαν οι ερωτηθέντες για την μετάβαση τους στην περιοχή, είναι με ποσοστό 74% το αυτοκίνητο (Ι.Χ), με 16% το λεωφορείο με 6% άλλο μέσο και τέλος με 4% το τρένο.

Διάγραμμα 15: Ποσοστά επιλογής μεταφορικού μέσου

9. Κατά την διαμονή σας στην περιοχή, που θα ξοδέψετε χρήματα;

Τα περισσότερα άτομα επέλεξαν να ξοδέψουν τα χρήματα τους σε εστιατόρια με ποσοστό 33%, ενώ το 21% επέλεξε να ξοδέψει τα χρήματα του σε διαμονή. Το υπόλοιπο 19% σε μετακινήσεις, ενώ το 16% σε αγορά προϊόντων. Υπήρχε τέλος ένα ποσοστό 11% που επιλέγει να ξοδέψει τα χρήματα του σε άλλες δαπάνες.

Διάγραμμα 16: Ποσοστά δαπάνης χρημάτων

10. Τι χρηματικό ποσό είστε διατεθειμένοι να δαπανήσετε ανά άτομο και ημέρα; (συμπεριλαμβανομένης της διανυκτέρευσης).

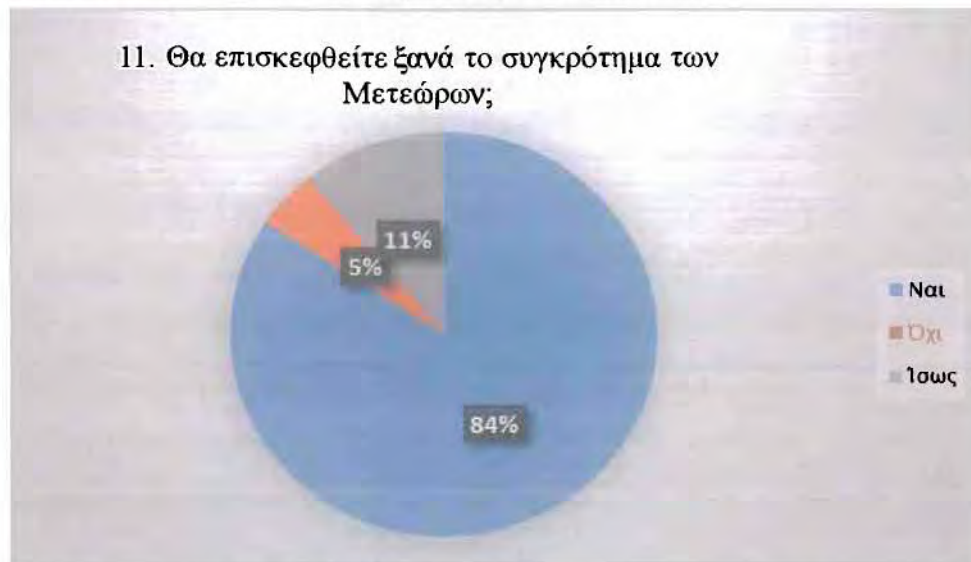
Η πλειοψηφία του δείγματος (38%) ήταν διατεθειμένοι να δαπανήσουν το χρηματικό ποσό 50 - 100€, το 37% το ποσό <50€, το 19% το ποσό 100 – 150% και το υπόλοιπο 6% το ποσό >150%.

Διάγραμμα 17: Ποσοστά χρηματικού ποσού που διατίθενται να δαπανήσουν ανά άτομο και ημέρα (συμπεριλαμβανομένης της διανυκτέρευσης).

11. Θα επισκεφθείτε ξανά το συγκρότημα των Μετεώρων;

Στην ερώτηση του δείγματος αν επιθυμούν να επισκεφθούν ξανά την περιοχή των Μετεώρων, το μεγαλύτερο ποσοστό (84%) των ερωτηθέντων απάντησε Ναι, ακολουθεί με ποσοστό 11% η απάντηση ίσως, και τέλος το πολύ μικρό ποσοστό 5% αυτοί που απάντησαν ότι δεν θέλουν να επισκεφθούν ξανά τα Μετέωρα.

Διάγραμμα 18: Ποσοστά νέας επίσκεψης στην περιοχή των Μετεώρων

3.3.2 Συσχετίσεις μεταβλητών

Μετά την συγκέντρωση και καταγραφή των ερωτηματολογίων ακολουθεί η επεξεργασία τους και η συσχέτιση των αποτελεσμάτων.

Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης r δίνεται από τον τύπο:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Οι ιδιότητες του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης r :

- Παίρνει τιμές στο κλειστό διάστημα $[-1, 1]$.
- Αν το $r = \pm 1$ υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση.
 Ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή, όταν $0,7 < |r| < 1$
 Μέτρια έως ικανοποιητική, όταν $0,5 < |r| < 0,7$
 Ασθενής έως μέτρια, όταν $0 < |r| < 0,5$
- Όταν έχει θετικές τιμές το r δεν σημαίνει ότι έχει μεγαλύτερο βαθμό γραμμικής συσχέτισης από το βαθμό γραμμικής συσχέτισης του r όταν έχει αρνητικές τιμές, διότι ο βαθμός γραμμικής συσχέτισης καθορίζεται από την απόλυτη τιμή του r και όχι από το πρόσημο του r .

1. Φύλο σε σχέση με την επιλογή του χώρου διανυκτέρευσης

Αρχικά, όσον αφορά το φύλο σε σχέση με την επιλογή του χώρου διανυκτέρευσης,

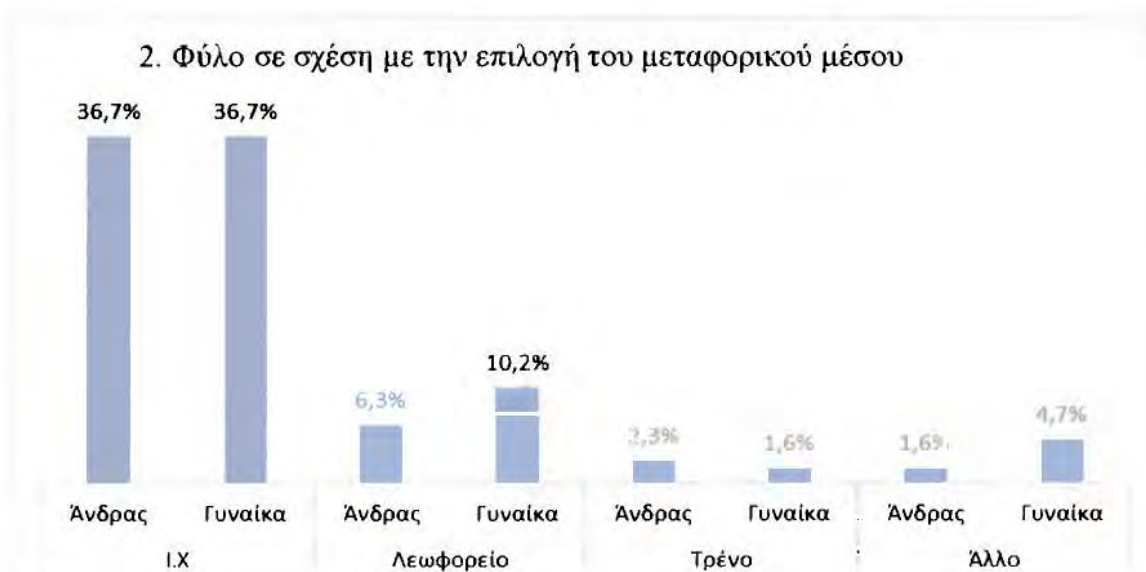

Διάγραμμα 19: Ποσοστά φύλου σε σχέση με την επιλογή του χώρου διανυκτέρευσης

στον πιο κάτω πίνακα παρατηρούμε: για διανυκτέρευση στο μοναστήρι επέλεξε το 2,3% των γυναικών, στο ξενοδοχείο θα μείνουν το 24,2% των ανδρών και το 32,8% των γυναικών, ενοικιαζόμενα δωμάτια επέλεξε το 11,7% των ανδρών και το 3,9% των γυναικών, το 0,8% των ανδρών θα διανυκτερεύσουν σε κρουαζιερόπλοιο, σε φίλους θα μείνουν το 2,3% των ανδρών και το 0,8% των γυναικών, σε camping θα μείνουν το 1,5% των ανδρών και τέλος επέλεξε το 6,2% των ανδρών και το 13,2% των γυναικών ότι θα διανυκτερεύσουν κάπου αλλού. Με την συσχέτιση των μεταβλητών φύλο και επιλογή του χώρου διανυκτέρευσης βρέθηκε $r= 0,9$ άρα υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση.

2. Φύλο σε σχέση με την επιλογή του μεταφορικού μέσου μετάβασης στα Μετέωρα

Στο διάγραμμα 20 παρατηρούμε ότι το 36,7% των ανδρών και των γυναικών αντίστοιχα χρησιμοποίησαν για την μετάβαση τους στην περιοχή το αυτοκίνητο (Ι.Χ), το 6,3% των ανδρών και το 10,2% των γυναικών επέλεξαν να μεταβούν στην περιοχή με λεωφορείο, το 2,3% των ανδρών και το 1,6% των γυναικών το τρένο, και τέλος κάποιο άλλο μέσο επέλεξε το 1,6% των ανδρών και το 4,7% των γυναικών. Με την συσχέτιση των μεταβλητών φύλο και επιλογή του μεταφορικού μέσου μετάβασης στην περιοχή των Μετεώρων βρέθηκε $r=0,99$ άρα υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση.

Διάγραμμα 20: Ποσοστά φύλου σε σχέση με την επιλογή του μεταφορικού μέσου

3. Φύλο σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας)

Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι το 29,6% των ανδρών και το 41,4% των γυναικών είναι τουρίστες και το 17,1% των ανδρών και το 11,7% των γυναικών να είναι εκδρομείς. Με την συσχέτιση των μεταβλητών φύλο σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας) βρέθηκε $r=1$, άρα υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση.

Διάγραμμα 21: Ποσοστά φύλου σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας)

4. Ηλικία σε σχέση με το εάν επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα

Όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα, το 5,47% των ατόμων με ηλικία 18 – 25 δήλωσαν ότι επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα και το 0,78% των ατόμων ότι έχουν ξανά πάει, το 20,31% των ερωτηθέντων με ηλικία 26 – 40 ετών απάντησαν ναι στην πιο πάνω ερώτηση και το 7,81% απάντησαν όχι στην πιο πάνω ερώτηση, το

Διάγραμμα 22: Ποσοστά ηλικίας σε σχέση με το εάν επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα

21,09% των ατόμων με ηλικία 41 – 55 ετών δήλωσαν στο πιο πάνω ερώτημα ναι και το 17,97% δήλωσαν για την πιο πάνω ερώτηση όχι, και τέλος, το 13,28% των ερωτηθέντων με ηλικία 56 και άνω δήλωσαν ότι επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα και το 13,28% δήλωσαν ότι έχουν ξανά πάει στην περιοχή των Μετεώρων. Με την συσχέτιση των μεταβλητών ηλικία σε σχέση με το εάν επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα, βρέθηκε $r= 0,83$ άρα υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση.

5. Ηλικία σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας)

Στη συσχέτιση Ηλικία σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας), το 4,69% των ατόμων με ηλικία 18 – 25 δήλωσαν ότι είναι τουρίστες και το 1,56% των ατόμων δήλωσαν ότι είναι εκδρομείς, το 23,44% % των ερωτηθέντων με ηλικία 26 – 40 ετών απάντησαν ότι είναι τουρίστες και το 4,69% των ερωτηθέντων ότι είναι εκδρομείς, το 21,88% των ατόμων με ηλικία 41 – 55 ετών δήλωσαν είναι τουρίστες και το 17,19% δήλωσαν είναι εκδρομείς και τέλος, το 21,09% των ερωτηθέντων με ηλικία 56 και άνω δήλωσαν ότι είναι τουρίστες και το 5,47% ότι είναι εκδρομείς. Με την συσχέτιση των μεταβλητών ηλικία σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας), βρέθηκε $r=0,66$ άρα υπάρχει μέτρια έως ικανοποιητική γραμμική συσχέτιση.

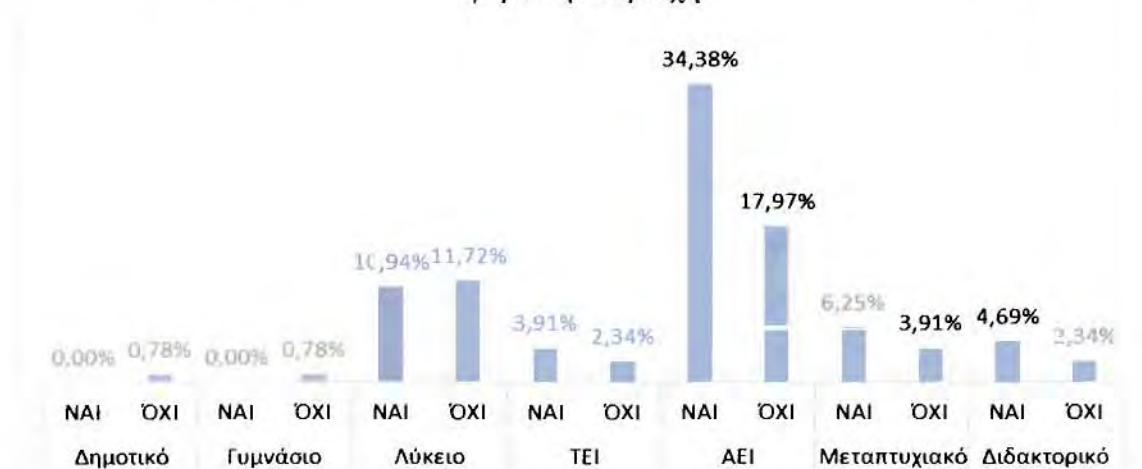

Διάγραμμα 23: Ποσοστά ηλικίας σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας)

6. Το μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά την περιοχή

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά την περιοχή, το 0,78% των ατόμων με μορφωτικό επίπεδο δημοτικού απάντησαν ότι δεν είναι η πρώτη φορά που επισκέφθηκαν τα Μετέωρα, το 0,78% των ερωτηθέντων με απολυτήριο γυμνασίου απάντησαν όχι στην πιο πάνω ερώτηση, το 10,94% των ατόμων απόφοιτη λυκείου δήλωσαν στο πιο πάνω ερώτημα ναι και το 11,72% δήλωσαν για την πιο πάνω ερώτηση όχι, το 3,91% των ερωτηθέντων που είναι απόφοιτη ΤΕΙ δήλωσαν ότι επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα και το 2,34% δήλωσαν ότι δεν έχουν ξανά πάει, το 34,38% των ατόμων που είναι απόφοιτη ΑΕΙ απάντησαν για το πιο πάνω ερώτημα ναι και το 17,97% απάντησαν όχι, το 6,25% των ατόμων που είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού δήλωσαν ναι στο παραπάνω ερώτημα και το 3,91% των ατόμων δήλωσαν όχι στο παραπάνω ερώτημα και τέλος, το 4,69% των ερωτηθέντων που είναι κάτοχοι Διδακτορικού απάντησαν ότι επισκέφθηκαν πρώτη φορά τα Μετέωρα και το 2,34% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι έχουν ξανά πάει στα Μετέωρα. Με την συσχέτιση των μεταβλητών μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά τα Μετέωρα, βρέθηκε $r=0,94$ ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή άρα υπάρχει γραμμική συσχέτιση.

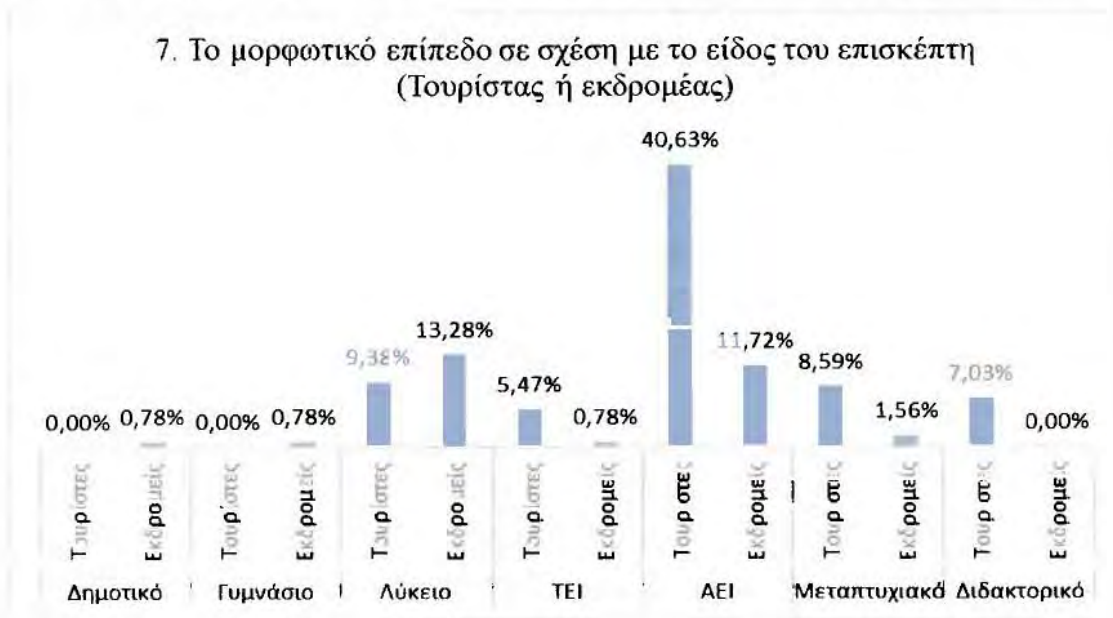
6. Το μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά την περιοχή

Διάγραμμα 24: Ποσοστά μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά την περιοχή

7. Το μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (Τουρίστας ή εκδρομέας)

Στο διάγραμμα 25 παρατηρούμε ότι το 0,78% των ατόμων με μορφωτικό επίπεδο δημοτικού απάντησαν ότι είναι εκδρομείς, το 0,78% των ερωτηθέντων με απολυτήριο γυμνασίου δήλωσαν ότι είναι εκδρομείς, το 9,38% των ατόμων απόφοιτη λυκείου δήλωσαν ότι ανήκουν στην κατηγορία των τουριστών και το 13,28% δήλωσαν ότι είναι εκδρομείς, το 5,47% των ερωτηθέντων που είναι απόφοιτη ΤΕΙ δήλωσαν ότι είναι τουρίστες και το 0,78% δήλωσαν ότι είναι εκδρομείς, το 40,63% των ατόμων που είναι απόφοιτη ΑΕΙ δήλωσαν τουρίστες και το 11,72% είναι εκδρομείς, το 8,59% των

Διάγραμμα 25: Ποσοστά μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με το είδος του επισκέπτη

ατόμων που είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού δήλωσαν τουρίστες και το 1,56% των ατόμων δήλωσαν εκδρομείς και τέλος, το 7,03% των ερωτηθέντων που είναι κάτοχοι Διδακτορικού απάντησαν ότι είναι τουρίστες. Με την συσχέτιση των μεταβλητών μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με το εάν επισκέπτονται πρώτη φορά τα Μετέωρα, βρέθηκε $r=0,67$ άρα υπάρχει μέτρια έως ικανοποιητική γραμμική συσχέτιση.

3.3.3 Συμπεράσματα του Ερευνητικού τμήματος

Η παρούσα έρευνα είχε ως σκοπό να μελετηθεί ο ρόλος του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή της Καλαμπάκας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας, βρέθηκαν σημαντικά συμπεράσματα. Αρχικά καταγράφηκαν τα προσωπικά στοιχεία του δείγματος (φύλλο, ηλικία, τόπο μόνιμης κατοικίας, οικογενειακή κατάσταση, επίπεδο μόρφωσης, επάγγελμα, οικογενειακό εισόδημα). Έπειτα εξετάστηκε ο λόγος επίσκεψης των ερωτηθέντων στην περιοχή, ο χρόνος παραμονής τους, ο τόπος διαμονής, η επιλογή μεταφορικού μέσου καθώς και πόσα χρήματα είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν κατά την παραμονή τους στην περιοχή. Τέλος, έγινε η συσχέτιση ορισμένων μεταβλητών.

Σχετικά για τα προσωπικά στοιχεία των επισκεπτών, φαίνεται ότι από τους ερωτηθέντες το 53% ήταν γυναίκες και το 47% άνδρες, η ηλικία των περισσότερων επισκεπτών κυμαίνεται από 41-55 ετών σε ποσοστό 39%, ενώ η οικογενειακή τους κατάσταση είναι έγγαμος/η με παιδιά με ποσοστό 64%. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες με ποσοστό 52% ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου και είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 30%. Σχετικά με το οικογενειακό εισόδημα των επισκεπτών κυμαίνεται από 10.001-20.000 με ποσοστό 32%.

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες επισκέφθηκαν για πρώτη φορά τα Μετέωρα με ποσοστό 60%, ενώ το 16% των ερωτηθέντων επισκέφθηκαν την περιοχή 2^η και περισσότερες από πέντε φορές αντίστοιχα. Για όσους έχουν ξανά έρθει στο μοναστηριακό συγκρότημα των Μετεώρων, βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 20% των ερωτηθέντων επισκέφθηκαν την Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου. Αυτό ίσως συμβαίνει διότι η Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου έχει την μεγαλύτερη αδελφότητα. Οι περισσότεροι από τους επισκέπτες ήταν τουρίστες με ποσοστό 71% και ο κύριος λόγος επίσκεψης τους στην περιοχή με ποσοστό 56% ήταν για διακοπές και ο αμέσως επόμενος με 34% για Θρησκευτικό τουρισμό.

Αναφορικά με τον τόπο διαμονής των ερωτηθέντων, φαίνεται ότι επιλέγουν τα ξενοδοχεία με ποσοστό 57% και ακολουθεί με 19% η επιλογή διαμονής σε άλλους χώρους. Όσον αφορά την διάρκεια της επίσκεψης, το μεγαλύτερο ποσοστό (45%) των ερωτηθέντων επιλέγουν να πραγματοποιήσουν μία διανυκτέρευση και ακολουθούν με ποσοστό 23% τα άτομα που πραγματοποιούν δύο διανυκτερεύσεις. Το επικρατέστερο μέσο μεταφοράς που χρησιμοποίησαν οι ερωτηθέντες για την μετάβαση τους στην

περιοχή, είναι με ποσοστό 74% το αυτοκίνητο (Ι.Χ). Τα περισσότερα άτομα επιλέγουν να ξοδέψουν τα χρήματα τους σε εστιατόρια με ποσοστό 33%, ενώ το 21% επέλεξε να ξοδέψει τα χρήματα του σε διαμονή. Η πλειοψηφία του δείγματος (38%) ήταν διατεθειμένοι να δαπανήσουν το χρηματικό ποσό 50 - 100€. Στην ερώτηση του δείγματος αν επιθυμούν να επισκεφθούν ξανά την περιοχή των Μετεώρων, το μεγαλύτερο ποσοστό (84%) των ερωτηθέντων απάντησε ότι θα επισκεφθεί ξανά την περιοχή των Μετεώρων.

Επιπλέον, έγινε προσωπική συνέντευξη σε μερικά από τα μέλη της αδελφότητας από την Ιερά Μονή Ρουσάνου όπου πραγματοποιήθηκε η επιτόπια έρευνα, και προέκυψε από τις απαντήσεις που έδωσαν ότι διαπιστώνεται αδυναμία προσελκύνσεις τουριστών όλη τη διάρκεια του χρόνου. Τέλος, πιστεύουν ότι η μεγαλύτερη προσέλκυση τουριστών γίνεται από τον Απρίλη μέχρι τον Ιούνιο.

Στις συσχετίσεις των μεταβλητών όσον αφορά το χώρο διανυκτέρευσης επηρεάζεται από το φύλο, εφόσον υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών και των γυναικών επέλεξαν για χώρο διαμονής το ξενοδοχείο. Ακόμη, η επιλογή του μεταφορικού μέσου επηρεάζει το φύλο, εφόσον υπάρχει πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση. Η μεταβλητή φύλου σε σχέση με το είδος του επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας), προκύπτει ότι υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση.

Ακολουθεί, η μεταβλητή ηλικία σε σχέση με τις μεταβλητές πρώτης επίσκεψης στα Μετέωρα και της μεταβλητής είδος επισκέπτη (τουρίστας ή εκδρομέας). Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση και στην δεύτερη περίπτωση υπάρχει μέτρια έως ικανοποιητική γραμμική συσχέτιση. Τέλος, η μεταβλητή μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τη μεταβλητή πρώτης επίσκεψης στα Μετέωρα υπάρχει ικανοποιητική έως πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση και της μεταβλητής είδος επισκέπτη υπάρχει μέτρια έως ικανοποιητική γραμμική συσχέτιση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια ειδική μορφή τουρισμού γνωστή από τα αρχαία χρόνια, που έχει ως βασικό σημείο αναφοράς τα θρησκευτικά ταξίδια. Με το πέρασμα των χρόνων, το προσκύνημα αλλοίωσε το κεντρικό του χαρακτήρα, εφόσον βλέπουμε τον προσκυνητή μετά την ολοκλήρωση των θρησκευτικών του ενδιαφερόντων συμπεριφέρεται ως τουρίστας για την κάλυψη των αναγκών του (για μεταφορά, τόπο διαμονής, τροφή, αγορά ενθυμίων, και ψυχαγωγία). Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, οι τρεις βασικές κατηγορίες του θρησκευτικού τουρισμού είναι: ο προσκυνηματικός, ο ειδικός προσκυνηματικός και ο Θρησκευτικός τουρισμός πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Όπως όλες οι μορφές τουρισμού, έτσι και ο θρησκευτικός τουρισμός έχει μεγάλη οικονομική και κοινωνική σημασία στην χώρα μας. Η Ελλάδα διαθέτει σπουδαίους θρησκευτικούς τόπους όπως μοναστήρια, ξωκλήσια τα οποία έχουν σημαντική πολιτιστική, κοινωνική και εκπαιδευτική σημασία. Ο τουρίστας με την επίσκεψη του σε θρησκευτικούς τόπους, έρχεται σε επαφή με την θρησκευτική παράδοση που έχει ρίζες από την αρχαιότητα.

Στην Ελλάδα, τα θρησκευτικά μνημεία που προσελκύουν μεγάλο αριθμό τουριστών, βρίσκονται διάσπαρτα σε όλη την χώρα. Οι πιο δημοφιλείς θρησκευτικοί προορισμοί της Ελλάδας είναι πρώτο το Άγιο Όρος, και ακολουθούν τα Μετέωρα, ο Άγιος Νεκτάριος, η Παναγία της Τήνου, η Παναγία Σουμελά και ο Άγιος Ιωάννης Ρώσσος.

Ο Θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, γεγονός που τον καθιστά μια ενδιαφέρουσα μορφή εναλλακτικού τουρισμού, αν και υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Το προφίλ των θρησκευτικών τουριστών στην Ελλάδα, απευθύνεται σε ευσεβή άτομα που κάνουν προσπάθεια για προσευχή και πνευματική πρόοδο αλλά και σε άτομα με πολιτιστικά ενδιαφέροντα και κίνητρα.

Στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έγινε προσπάθεια ανάδειξης της σημασίας του θρησκευτικού τουρισμού, ως ειδική μορφή τουρισμού, των Μετεώρων στην Τοπική Ανάπτυξη της Καλαμπάκας. Αρχικά, γίνεται μια σύντομη αναφορά κάποιων βασικών ορισμών, όπως είναι για παράδειγμα τουρισμός, εναλλακτικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, προσκυνητής και θρησκευτικός τουρίστας. Στην συνέχεια, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή και ανάλυση της περιοχής των Μετεώρων και της Καλαμπάκας. Ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων από

την έρευνα πεδίου, που γίνεται σαφές ότι ο κύριος λόγος επίσκεψης των τουριστών ήταν οι διακοπές και όχι το προσκύνημα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι την περιοχή δεν την επισκέπτονται μόνο Έλληνες για προσκύνημα αλλά τουρίστες από χώρες διαφορετικών δογμάτων. Τα δυο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η αγορά της περιοχής είναι ότι: 1) οι περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονται και παραμένουν στην περιοχή μόνο μια ημέρα και 2) υπάρχει αδυναμία προσελκύσεις τουριστών όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Για την καλύτερη αξιοποίηση των τόπων λατρείας, κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία ενός πλαισίου τουριστικής πολιτικής, για την ισόρροπη ανάπτυξη της θρησκευτικής κληρονομιάς. Εκτός από τα οικονομικά οφέλη που θα επιφέρει, θα συμβάλει και στην άμβλυνση της τουριστικής εποχικότητας. Για την επέκταση του χρόνου παραμονής των τουριστών στην περιοχή, πρέπει 1) να κατασκευαστούν κατάλληλες υποδομές στους χώρους υποδοχής, 2) να εμπλουτίσουν το καθημερινό πρόγραμμα των τουριστών (μέσω συνεργασίας του θρησκευτικού τουρισμού με άλλες μορφές τουρισμού) και 3) να βελτιώσουν την τουριστική ελκυστικότητα της περιοχής.

Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού έχει η Περιφερειακή Διοίκηση, αφού είναι σε θέση να εντοπίσει και να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα μιας περιοχής ώστε να δημιουργήσει μια θρησκευτική πολιτική και να λάβει μέτρα προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ακόμη, για την σωστή οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στην πόλη, είναι σημαντικό να υπάρχει καλή συνεργασία ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Επιπλέον, ο σεβασμός που οφείλει να έχει ο τουρίστας στους ιερούς τόπους επιτυγχάνεται με τη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τουριστών πριν την πραγματοποίηση της επίσκεψης, με τη κατάλληλη σήμανση των ευαίσθητων μνημείων, με την επιμόρφωση του προσωπικού που βρίσκονται στους θρησκευτικούς τόπους και τέλος, στην διανομή υλικού με οδηγίες στους τουρίστες για την σωστή συμπεριφορά κατά την διάρκεια της επίσκεψης. Ακόμη, για την διευκόλυνση επίσκεψης των τουριστών στην περιοχή σημαντικό είναι να υπάρχουν συχνότερα δρομολόγια των αστικών συγκοινωνιών.

Πέρα όμως από τα οφέλη που επιφέρει στον προορισμό όπου αναπτύσσεται, ο τουρισμός κυρίως που δεν έχει οργανωθεί και αναπτυχθεί σωστά, προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις, όπως καταστροφή πολιτιστικών και περιβαλλοντικών στοιχείων, απειλές

για την κοινωνική συνοχή, εγκληματικότητα και κίνδυνο για διαστρέβλωση στα ήθη και τα έθιμα. Οι επιπτώσεις του τουρισμού είναι μεγαλύτερες, κυρίως όταν αφορούν ιερούς χώρους.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, ο τουρισμός έχει την δυνατότητα να επιφέρει μεγάλα οικονομικά οφέλη σε μια περιοχή, όπως και πολλά προβλήματα. Απαραίτητο, λοιπόν είναι η επιδίωξη μιας τουριστικής πολιτικής και η καλή οργάνωση τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, ώστε να υπάρξουν σημαντικά οικονομικά οφέλη όχι μόνο στις αναπτυγμένες περιοχές αλλά και στις λιγότερο αναπτυγμένες και μειονεκτικές περιοχές της χώρας.

ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Ξενογλωσσες βιβλιογραφικές πηγές-μελέτες:

- Fernandes.C., McGettigan.F., Edwards.J. (2004), *Religious Tourism and Pilgrimage*, Arnhem, Atlas.
- Provatakis.MT. *Meteora – History of the Monasteries and Monasticism*, Athens: Toubis.M
- Nolan, M. L., Nolan S. (1989), *Christian Pilgrimage in Modern Western Europe*, Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Nolan, M. L., Nolan S. (1992), *Religious sites as tourism attractions in Europe*, *Annals of Tourism Research*.
- Polyzos, S., Arabatzis G. (2006), *A multicriteria approach for the evaluation of tourist resources of Greek prefectures Tourism Today*.
- Polyzos , S., Sdrolias L. (2006), *Strategic Method of Confrontation of Tourist Competition: The Case of Greece*, *Journal of Travel and Tourism Research* 6 (1)
- Polyzos, S., Arabatzis G. Tsiadikoudis S. (2007), *The Attractiveness of Archaeological Sites in Greece: A Spatial Analysis*, *International Journal of Tourism Policy and Research*, vol. 1(3).
- Rinschede G., (1992), *Forms of Religious Tourism*, *Annals of Tourism Research*.
- Vukonic.B. (1996), *Tourism and Religion*, Elsevier Science Ltd, Oxford: Pergamon

Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές πηγές και μελέτες:

- Β.Μαρκοπούλου.Δ. (2011), *Τουρισμός, Περιβάλλον και Τοπική ανάπτυξη. Η περίπτωση της Π.Ο.Τ.Α. Ρωμανού στην ευρύτερη περιοχή της Πύλου*. Αθήνα: Μεταπτυχιακή Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωργίας.
- Βουρονίκου.Δ. (2012), *Ο Θρησκευτικός Τουρισμός στα Μετέωρα*. Βόλος: Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

- Ανδριώτης.Κ. (2003), *Ο Εναλλακτικός Τουρισμός και τα Διαφοροποιητικά Χαρακτηριστικά του*. Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος. ΤΟΠΟΣ.
- Ανδριώτης.Κ. (2008), *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Αθήνα: Σταμούλης.
- Δέφνερ, Α. (1999/2006), *Σχεδιασμός τουρισμού και ελεύθερου χρόνου*. Διδακτικές σημειώσεις. ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Δέφνερ, Α. (2012) «Πολιτιστικός Τουρισμός και Δραστηριότητες Ελεύθερου Χρόνου», *Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων – Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις
- ΕΟΤ (2005), *Θρησκευτικά μνημεία στην Ελλάδα*, Αθήνα.
- Ιωάννου.Ε. (2012), *Θρησκευτικός Τουρισμός Περίπτωση της Ελλάδας*. Ηράκλειο: Πτυχιακή Εργασία, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων.
- Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου (1997), *Μοναστική Πολιτεία των Βράχων*, Άγια Μετέωρα, Τρίκαλα.
- Καράσουλα.Κ. (2010), *Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας στον Τουριστικό Τομέα. Η περίπτωση του Νομού Αχαΐας και η ανάπτυξη των Ειδικών και Εναλλακτικών μορφών Τουρισμού*. Πάτρα: Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Κριτική
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., & Γκρίμπα, Ε. (2011). *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική.
- Κωνσταντίνου.Μ. (Αθήνα), *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στην Κύπρο με έμφαση στον Αγροτουρισμό, Οικοτουρισμό και Θρησκευτικό Τουρισμό*. 2009: Πτυχιακή Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας.
- Κοτοπούλου.Φ. (1973), *Τα Μετέωρα*, Αθήνα: ΔΙΦΡΟΣ.
- Λάγος.Δ. (2005), *Τουριστική Οικονομική*, Αθήνα: Κριτική

- Λάγος,Δ., Χριστογιάννη.Π. (2007), *Η ανάπτυξη του Θρησκευτικού τουρισμού στην Ελλάδα*, Τμητικός Τόμος, Μ. Νεγρεπόντη - Δελγιάνη (επιμ.), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Λαχλάλι.Π. (2012), *Ο Θρησκευτικός Τουρισμός στη Δυτική Θεσσαλία*. Αθήνα: Μεταπτυχιακή Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής και Οικολογίας.
- Λιβέρη.Α, Παρκοσίδης.Ι., Καίλα.Μ. (2009), *Διαδικτυακή Προώθηση του Θρησκευτικού Τουρισμού ως Εκπαιδευτικό Εργαλείο για την επίτευξη Πολιτιστικής Αειφορικής Ανάπτυξης: Η περίπτωση της Ζακύνθου*, Ερευνητική Εργασία.
- Λύτρας.Π. (2001), *Θρησκευτικός Τουρισμός, Μια Κοινωνικό - ψυχολογική Προσέγγιση*, Αθήνα: interbooks
- Μανζουράνη.Κ. (2006), *Επιπτώσεις-Προοπτικές Εξέλιξης του Εναλλακτικού Τουρισμού στην Ελλάδα*. Κρήτη: Πτυχιακή Εργασία, Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης Σ.Δ.Ο. Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων.
- Μετέωρα, Οι Ιεροί Βράχοι και η Ιστορία τους*. (n.d.). Γεωρ. Τζιώρα-Καλαμπάκα.
- Μιτσικώστα.Θ., Μ. (1985), *Το Πέτρινο Δάσος Των Μετεώρων*. Αθήναι: Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων.
- Μοίρα.Π. (2003), *Από τον Προσκυνητή στο Θρησκευτικό Τουρίστα, Κοινωνιολογική Προσέγγιση, Τουριστική Επιστημονική Θεώρηση*.
- Μοίρα.Π. (2009), *Θρησκευτικός Τουρισμός*. Αθήνα: Interbooks.
- Ποδηματάς.Δ. (2008), *Ο Αειφορικός Τουρισμός ως Εργαλείο και Μέσο Οικονομικής και Βιώσιμης Ανάπτυξης μιας Ορεινής Περιοχής. Μέλετη Περίπτωσης στο Δήμο, Πλαστήρα Νομού, Καρδίτσας*. Αθήνα: Μεταπτυχιακή Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικονομίας και Οικολογίας.
- Πολύζος.Σ. (2010), *Θρησκευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα: Χωρική ανάλυση και συμβολή στην ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών*. Βόλος: Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 16(9): 203-222.
- Σκανδάλη.Β. (2014), *Η Τουριστική Ανάπτυξη της Τήνου μέσω του επιχειρηματικού δυναμικού της*. Καβάλα: Πτυχιακή Εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής.

Σοφιανού.Δ.Ζ. *Μετέωρα, οδοιπορικό*, Τρίκαλα

Τσερώτα.Γ. (2008), *Ο Θρησκευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα*. Ηράκλειο: Πτυχιακή Εργασία, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Τσαγανού.Χ. *Η Τουριστική Ανάπτυξη στην Ελλάδα στο πλαίσιο του Ανταγωνισμού - Η Περίπτωση της Μαγνησίας*, ΙΒ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, τμήμα ΤΑΠΑ της ΕΣΔΔ

ΥΠΕΚΑ, (2003), *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων* για την αναθεώρηση του ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού

Χρίστου.Ζ. (2007), *Οι Τουριστικές Υπηρεσίες στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Πτυχιακή Εργασία, Ανώτατο Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας & Διαφήμισης.

Διαδικτυακοί τόποι:

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), τελευταία επίσκεψη 01/05/2015, <http://www.statistics.gr/>

Τα πάντα για τον τουρισμό, 09/05/2015, <http://www.tourism.gr/>

Η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, 01/06/2015, www.wikipedia.org

Η ηλεκτρονική εφημερίδα της Καλαμπάκας, 09/05/2015, <http://www.kalampakacity.gr/>

Ο απαραίτητος οδηγός σας για την Καλαμπάκα και τα Μετέωρα, 09/05/2015. <http://www.kalampaka.com/gr/meteora/history.asp>

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού, 09/06/2015, <http://www.mintour.gov.gr/>, <http://www.gnto.gov.gr/>

Greece- all time classic, 28/08/2015, www.visitgreece.gr

Άγιο Όρος, 28/08/2015, <http://www.agiooros.net/>

Mount athos, 28/08/2015, <http://www.mountathos.gr/>

Μοναστηριακά – Άγιον Όρος, 28/08/2015, <http://www.monastiriaka.com/>

Τα Τρίκαλα online, 28/08/2015, www.trikala.net

Αγιορείτικη Εστία, 29/08/2015. <http://agioritikiestia.gr/>

Inthessaly.gr, 29/08/2015, <http://www.inthessaly.gr>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 29/08/2015, <http://www.unesco.org/new/en/>

Άγιος Νεκτάριος, 29/08/2015. <http://www.agios-nektarios.gr/>

Παναγία της Τήνου, 29/08/2015. <http://www.panagiatinou.gr/>

Παναγία Σουμελά, 29/08/2015, <http://www.panagiasoumela.gr/>

Ιερό Ησυχαστήριο Παντοκράτορος, 29/08/2015, <http://www.impantokratoros.gr/>

Διακόνημα, 30/08/2015. <http://www.diakonima.gr/>

Ιερά Μονή Ρουσσάνου, 30/08/2015, <http://www.roussanou.gr/>

Προσωπική επικοινωνία:

Αδελφότητα Ιεράς Μονής Ρουσσάνου (2015), Προσωπική επικοινωνία, στις 27 Ιουνίου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ: ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Βασικά Μεγέθη Ελληνικού Τουρισμού, 2012

Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,4% [WTTC]
Συμμετοχή στην απασχόληση	18,3% της συνολικής απασχόλησης [WTTC]
Συνολική Απασχόληση	688.800 [WTTC]
Απασχόληση	88.800 [WTTC]
Έσοδα	10,4 δισ. € (συμπεριλαμβανομένων των εισπράξεων κρουαζιέρας) [ΤτΕ]
Αφίξεις Αλλοδαπών	16,9 εκατ. (συμπεριλαμβανομένων των αφίξεων κρουαζιέρας)
Μέση κατά κεφαλή δαπάνη	616 € (συμπεριλαμβανομένων των ποσών κρουαζιέρας)
Μερίδιο Αγοράς	1,5% Παγκόσμια, 2,9% Ευρώπη
Εποχικότητα	56% των αφίξεων αλλοδαπών πραγματοποιείται Ιούλιο - Αύγουστο - Σεπτέμβριο
Συγκέντρωση Προσφοράς	66% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4 περιοχές της Ελλάδας [ΞΕΕ]
Ξενοδοχειακή Υποδομή	9.670 ξενοδοχεία / 771.271 κλίνες [ΞΕΕ]
Top 5 αγορές	Γερμανία (2.108.787), Ην. Βασίλειο (1.920.794), ΠΓΔΜ (1.300.000), Γαλλία (977.376), Ρωσία (874.787) [ΤτΕ]
Top 5 αεροδρόμια (σε αφίξεις αλλοδαπών)	Αθήνα (2.651.062), Ηράκλειο (2.067.475), Ρόδος (1.593.298), Θεσσαλονίκη (901.573), Κέρκυρα (824.000) [ΕΛ.ΣΤΑΤ.]

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛ.ΣΤΑΤ., UNWTO, WEF, WTTC, ΤτΕ, ΞΕΕ, 2013

Πίνακας 2: Οι θρησκείες όλου του κόσμου

	2000	2025 (εκτίμηση)	μεταβολή %
Παγκόσμιος Πληθυσμός	6.055.049.000	7.823.703.000	29
Καθολικοί	1.063.608.000	1.371.600.000	29
Προτεστάντες	342.035.000	468.594.000	37
Ορθόδοξοι	215.129.000	252.716.000	18
Αγγλικανοί	79.650.000	113.746.000	43
Χριστιανοί (σύνολο)	1.999.566.000	2.616.670.000	31
Μουσουλμάνοι	1.188.240.000	1.784.876.000	50
Ινδουιστές	811.337.000	1.049.231.000	29
Βουδιστές	359.982.000	418.345.000	16
Εβραίοι	14.434.000	16.053.000	11
Αθεϊστές	150.090.000	159.544.000	6
Άθρησκοι	768.159.000	875.121.000	14
Νέες θρησκείες	102.356.000	114.720.000	12
Θρησκείες φυλών	228.367.000	277.247.000	21
Σιχ	23.258.000	31.378.000	35
μη Χριστιανοί (σύνολο)	4.055.483.000	5.207.033.000	28

ΠΗΓΗ. International Bulletin of Missionary Research, USA (January 2000), PANORAMA OF RELIGIONS IN THE WORLD. Επεξεργασία / παρουσίαση: Π.Μοίρα, 2002

Πίνακας 3: Αριθμός και κατανομή των προσκυνημάτων ανά νομό

Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων	Νομός	Σύνολο προσκυνημάτων
Αιτ/νανίας	25	Θεσπρωτίας	11	Μαγνησίας	25
Αργολίδας	14	Θες/νίκης	25	Μεσσηνίας	20
Αρκαδίας	33	Ιωαννίνων	17	Ξάνθης	4
Άρτος	17	Καβάλας	12	Πέλλας	8
Αττικής	69	Καρδίτσας	8	Πιερίας	6
Αχαΐας	28	Καστοριάς	5	Πρεβέζης	5
Βοιωτίας	26	Κέρκυρας	24	Ρεθύμνης	13
Γρεβενών	2	Κεφαλονιάς	14	Ροδόπης	1
Δράμας	2	Κιλκίς	3	Σάμου	30
Δωδ/νήσου	67	Κοζάνης	11	Σερρών	17
Έβρου	7	Κορινθίας	43	Τρικάλων	14
Ευβοίας	18	Κυκλάδων	41	Φθιώτιδας	19
Ευρυτανίας	8	Λακωνίας	16	Φλωρίνης	5
Ζακύνθου	9	Λαρίσης	19	Φωκίδος	7
Ηλείας	29	Λασιθίου	10	Χαλκιδικής	8
Ημαθίας	13	Λέσβου	14	Χανίων	11
Ηρακλείου	27	Λευκάδος	7	Χίου	22

Πηγή: EOT (2005)

Πίνακας 4: Οι Ιερές Μονές του Αγίου Όρους ιεραρχημένες.

21. Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας (963)	22. Ιερά Μονη Βατοπεδίου (972)	23. Ιερά Μονή Ιβήρων (976)	24. Ιερά Μονή Χιλιανδαρίου (1197, Σερβική)	25. Ιερά Μονή Διονυσίου (1375)
26. Ιερά Μονή Κουλτουμουσίου (12 αιώνας)	27. Ιερά Μονή Παντοκράτορος (1363)	28. Ιερά Μονή Ξηροποτάμου (11ος αιώνας)	29. Ιερά Μονή Ζωγράφου (919, Βουλγαρική)	30. Ιερά Μονή Δοχειαρίου (11ος αιώνας)
31. Ιερά Μονή Καρακάλλου (1070)	32. Ιερά Μονη Φιλοθέου (992)	33. Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας (1363)	34. Ιερά Μονή Αγίου Παύλου (11ος αιώνας)	35. Ιερά Μονή Σταυρονικήτα (1542)
36. Ιερά Μονή Ξενοφώντος (1070)	37. Ιερά Μονή Γρηγορίου (14ος αιώνας) Ιερά Μονή Γρηγορίου (14ος αιώνας)	38. Ιερά Μονή Εσφιγμένου (11ος αιώνας)	39. Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος (11ος αιώνας, Ρωσική)	40. Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου (1086)

ΠΗΓΗ: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 5: Ιερές Σκήτες διακρίνονται σε κοινόβιες και ιδιόρρυθμες και υπάγονται σε συγκεκριμένα μοναστήρια.

Σκήτη	Τύπος	Ιερά Μονή	Εθνικότητα
Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Βογορόδιτσα)	κοινόβια	Αγίου Παντελεήμονος (Ρωσικού)	ρωσική
Προφήτου Ηλιού	κοινόβια	Παντοκράτορος	ελληνική
Τιμίου Προδρόμου	κοινόβια	Μεγίστης Λαύρας	ρουμανική
Αγίου Ανδρέου	κοινόβια	Βατοπεδίου	ελληνική
Αγίας Άννης	ιδιόρρυθμη	Μεγίστης Λαύρας	ελληνική
Αγίας Τριάδος (Καυσοκαλυβίων)	ιδιόρρυθμη	Μεγίστης Λαύρας	ελληνική
Αγίου Δημητρίου	ιδιόρρυθμη	Βατοπεδίου	ελληνική
Τιμίου Προδρόμου	ιδιόρρυθμη	Ιβήρων	ελληνική
Αγίου Παντελεήμονος	ιδιόρρυθμη	Κουτλουμουσίου	ελληνική
Θεοτόκου (Νέα Σκήτη)	ιδιόρρυθμη	Αγίου Παύλου	ελληνική
Αγίου Δημητρίου (Λάκκου)	ιδιόρρυθμη	Αγίου Παύλου	ρουμανική
Ευαγγελισμού της Θεοτόκου	ιδιόρρυθμη	Ξενοφώντος	ελληνική

ΠΗΓΗ: Ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, www.wikipedia.org

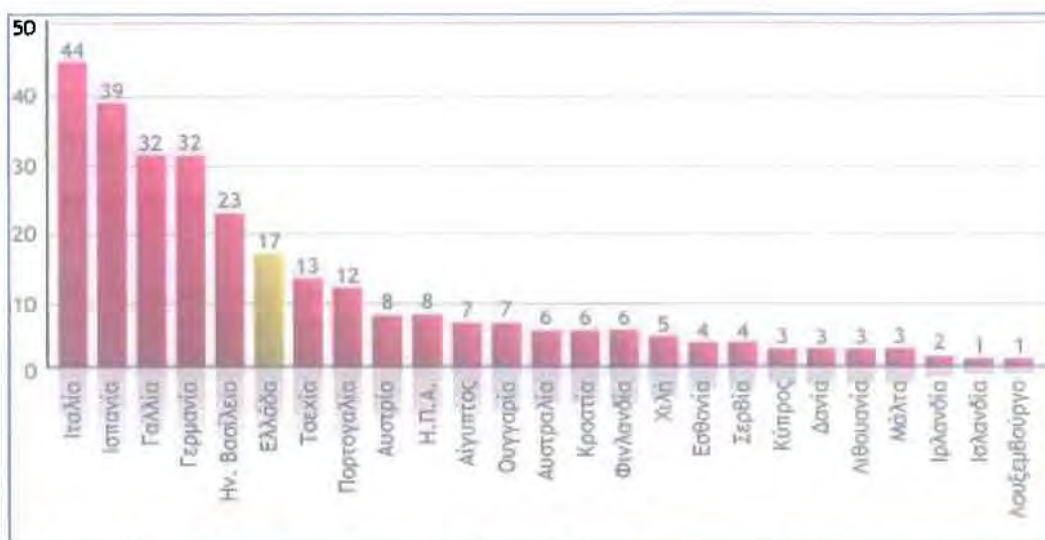
Πίνακας 6: Πληθυσμιακά μεγέθη

Χώρα	Σύνολο	Περιφερειακή Ενότητα	Σύνολο	Δήμος	Σύνολο	Δημοτική Ενότητα	Σύνολο
Ελλάδα	9.904.286	Τρικάλων	150.938	Καλαμπάκας	33.079	Καλαμπάκας	15.996

Πηγή: <http://www.statistics.gr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 26: Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report, 2010

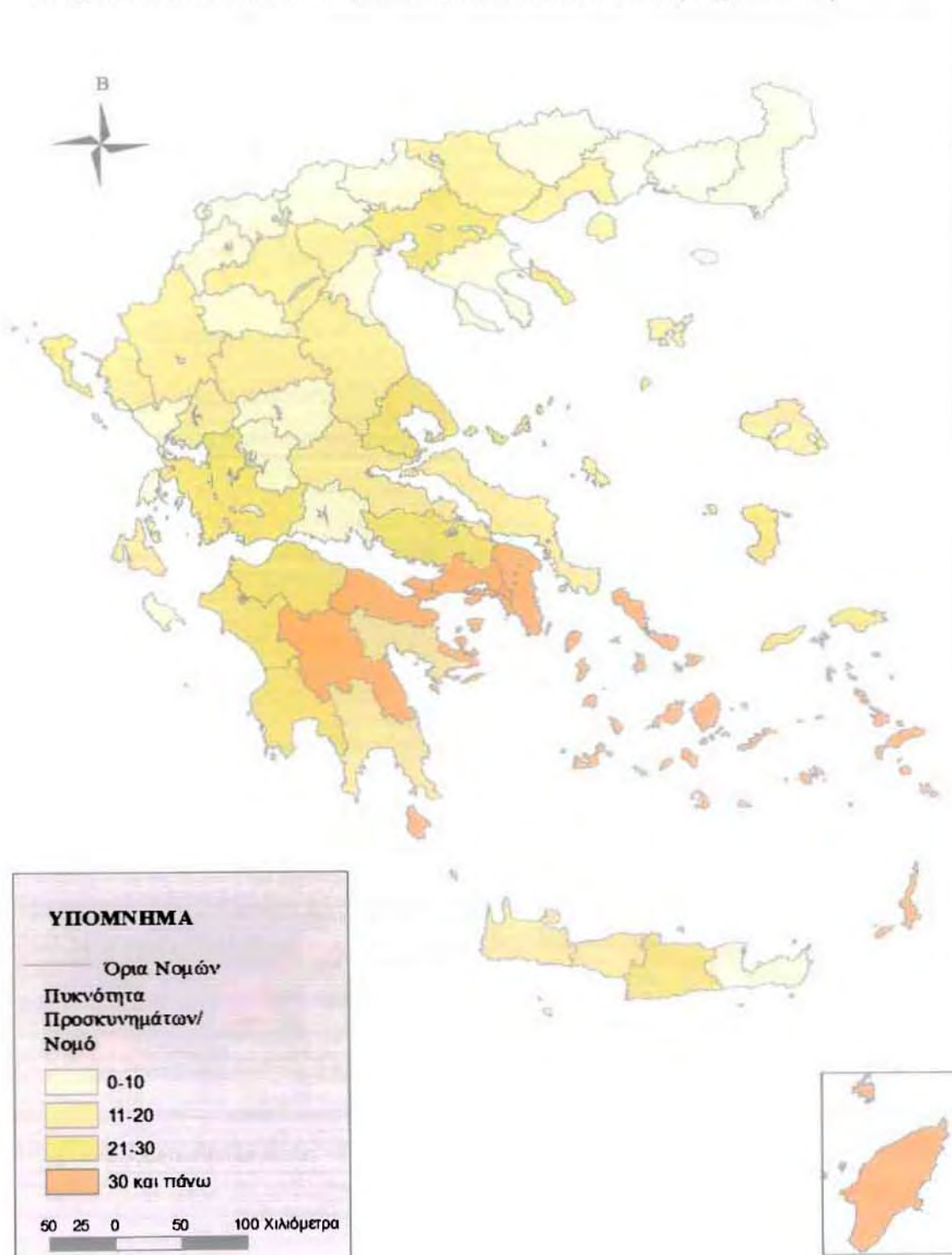
Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς:

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ), θεωρεί ως τους πιο επισκέψιμους ελληνικούς τόπους προσκυνήματος τα ακόλουθα:

- Περιοχές προσκυνήματος: Άγιο Όρος, Μετέωρα
- Τόποι προσκυνήματος: Σπήλαιο Αποκάλυψης Ιωάννη (Πάτμος), Ι. Ν. Μεγαλόχαρης (Τήνος), Παναγία Σουμελά (Βέροια)
- Χριστιανικά μνημεία της UNESCO: Μετέωρα, Άγιο Όρος, Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία Θεσσαλονίκης (Ναοί Αγίου Δημητρίου, Αχειροποιήτου, Αγίας Σοφίας, Παναγίας Χαλκέων, Αγίων Αποστόλων, Αγίου Νικολάου Ορφανού, Αγίου Παντελεήμονα και Μονή Λατόμου), Μυστράς (Μητρόπολη), Αττική (Μονές Δαφνιού, Όσιου Λουκά), Νέα Μονή Χίου, Μονή Αγίου Ιωάννη Πάτμου
- Ιστορικά μοναστήρια: Αρκάδι Ρέθυμνο, Αγία Λάυρα Αχαΐας, Άγιος Ραφαήλ Μυτιλήνης, Κούγκι Σουλίου
- Μοναστήρια ή ναοί με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος: Άγιος Αχίλλειος - Ασκηταριά Πρεσπών, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Σερρών, Μοναστήρια ορεινής Αρκαδίας (Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report, 2010).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟ: ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1: Η πυκνότητα των προσκυνημάτων στους νομούς της Ελλάδας

Πηγή: Πολύζος Σερφεΐμ, 2010

Χάρτης 2: Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων

Πηγή: www.kalampaka.com

Χάρτης 3: Δήμος Καλαμπάκας

Πηγή: www.kalampaka.com

Χάρτης 4: Χάρτης Δ.Ε. του Δήμου Καλαμπάκας

Πηγή: www.kalampaka.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ερωτηματολόγιο στα Ελληνικά

*Παρακαλώ συμπληρώστε τις ερωτήσεις βάζοντας X στα τετραγωνάκι. Οι απαντήσεις σας, θα χρησιμοποιηθούν μόνο για την εκπόνηση τις διπλωματικής εργασίας. Σας ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας και για την πολύτιμη βοήθεια σας.

Μέρος Πρώτο:

1. Φύλο: Άνδρας Γυναίκα
2. Ηλικία: Κάτω των 18
 18-25
 26-40
 41-55
 56 και άνω
3. Τόπος μόνιμης κατοικίας:
.....
4. Οικογενειακή κατάσταση:
Άγαμος/η
Έγγαμος/ η με παιδιά
Έγγαμος/ η χωρίς παιδιά
Διαζευγμένος/η
Χήρος/α
5. Μορφωτικό επίπεδο - Εκπαίδευση:
Δημοτικό ΑΕΙ
Γυμνάσιο Μεταπτυχιακό
Λύκειο Διδακτορικό
ΤΕΙ
6. Επάγγελμα:
Ιδιωτικός Υπάλληλος Άνεργος
Δημόσιος Υπάλληλος Συνταξιούχος
Ελεύθερος Επαγγελματίας Άλλο
Φοιτητής/τρια (προσδιορίστε.....)
Οικοκυρά
7. Οικογενειακό εισόδημα
0-10.000 40.001-50.000
10.001-20.000 50.001-60.000
20.001-30.000 60.001 και άνω
30.001-40.000

Μέρος Δεύτερο:

1. Πόσες φορές επισκεφθήκατε τα Μετέωρα;
1η φορά 4η
2η 5η
3η Περισσότερο (προσδιορίστε.....)

2. Για όσους έχουν ξανά έρθει. Ποια μοναστήρια επισκεφθήκατε;
(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)
Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου
Ιερά Μονή του Βαρλαάμ
Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου
Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά
Ιερά Μονή Ρουσάνου
Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδας

3. Εκτός από αυτό το μοναστήρι, ποιο άλλο μοναστήρι σκοπεύετε να επισκεφθείτε;
(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)
Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου
Ιερά Μονή του Βαρλαάμ
Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου
Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά
Ιερά Μονή Ρουσάνου
Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδας

4. Επισκεφθήκατε την περιοχή ως τουρίστες (διαμονή στην περιοχή πάνω από ένα 24ωρο) ή ως εκδρομείς (διαμονή στην περιοχή λιγότερο από ένα 24ωρο);
Τουρίστες Εκδρομείς

5. Για ποιους λόγους επισκεφθήκατε την περιοχή;
(αριθμήστε)
Θρησκευτικό τουρισμό
Διακοπές
Επαγγελματικοί λόγοι
Συμμετοχή σε συνέδριο
Άλλο
(προσδιορίστε.....)

6. Πού θα μείνετε;
Μοναστήρι Σε φίλους
Ξενοδοχείο Άλλο
Ενοικιαζόμενα δωμάτια (προσδιορίστε.....)
Σε κρουαζιερόπλοιο

7. How many nights are you staying in the area?
 none
 1
 2
 3
 More
 (Specify.....)
8. What means of transportation have you taking to Meteora?
 Private car Something else
 Bus (specify.....)
 Train
9. During your staying in the area where will you spend your money?
 (you can choose more than one answer)
 Restaurants Buying products
 Residence Other expences
 Transportation (Specify.....)
10. What amount of money are you ready to spend per person a day?
 (including residence)
 <50€ 100-150€
 50-100€ >150€
11. Will you ever visit Meteora again?
 Yes No

Thanks a lot for the contribution!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΕΠΤΟ: ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1: Ο δρόμος στα Μετέωρα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Εικόνα 2: Η πόλη Καλαμπάκα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Εικόνα 3: Η Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Εικόνα 4: Η Ιερά Μονή του Βαρλαάμ

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Εικόνα 5: Η Ιερά Μονή του Αγίου Στέφανου

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Εικόνα 6: Η Ιερά Μονή Ρουσάνου

Πηγή: <http://enakathemera.blogspot.com/2013>

Εικόνα 7: Η Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδας

Πηγή: <http://enakathemera.blogspot.com/2013>

Εικόνα 8: Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου

Πηγή: <http://enakathemera.blogspot.com/2013>